POLICEJNÍ AKADEMIE ČESKÉ REPUBLIKY V PRAZE

Fakulta bezpečnostně právní

Katedra bezpečnostních studií

Sociální, právní a bezpečnostní aspekty transsexuality

Bakalářská práce

Social, juridical and security aspects of transsexuality

Bachelor thesis

VEDOUCÍ PRÁCE

PhDr. Mgr. Lukáš URBAN, Ph.D.

AUTOR PRÁCE

Jamie PODHRÁZKÝCH

PRAHA

2022

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že předložená práce je mým autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Praze, dne 15. 3. 2022

……

Jamie PODHRÁZKÝCH

Poděkování

Na tomto místě bych rád poděkoval především vedoucímu práce PhDr. Mgr. Lukášovi Urbanovi, Ph.D. za výzvu k napsání bakalářské práce právě na toto téma a za motivaci, která překonala mou počáteční nejistotu. Dále za projevenou ochotu a podporu při realizaci zpracování tématu. Také bych chtěl poděkovat za vstřícnost při poskytnutých konzultacích, za věcné poznámky a rady v průběhu psaní a schopnosti vidět dopředu cestu, na jejímž konci stojí tato bakalářská práce.

Dále bych chtěl poděkovat MUDr. Haně Fifkové za poskytnutí odborných konzultací a průběžné vedení na cestě za poznáním mé životní situace.

V nemalé míře děkuji Fakultě bezpečnostně právní Policejní akademii v Praze, která mi poskytla záštitu pro psaní této bakalářské práce.

ANOTACE

Bakalářská práce *Sociální, právní a bezpečnostní aspekty transsexuality* se zabývá problematikou transsexuality jako takové a dále jejím dopadem na různé aspekty života člověka i společnosti. K zajištění pochopení základních informací je začátek práce věnován klíčovým pojmům, které souvisí s tématem, definici transsexuality a zaměřuje se i na počátky, kdy a kde jsme se s transsexualitou setkali poprvé. Poté jsou dílčí kapitoly rozděleny podle tří aspektů, podle kterých nese i tato práce svůj název, a to na aspekt sociální, právní a bezpečnostní. Každý aspekt obsahuje několik podkapitol, které pohlíží na věc z různých úhlů. V této práci je i vysvětlena aktuálnost daného tématu pro současnou společnost.

KLÍČOVÁ SLOVA

transsexualita * genderový nesoulad * gender * pohlavní identita * tranzice * hormonální substituční terapie * FtM * MtF * genderová dysforie * sexuální orientace * cis/cisgender

ANNOTATION

This bachelor thesis *Social, juridical and security aspects of transsexuality* is concerned with the topic of transsexuality as such and its impact on various aspects of life. To understand the basis, key concepts, the definition of transsexuality, and the beginnings of when and where we first encountered transsexuality are discussed initially. Sub-chapters are divided according to three aspects, according to the title of this thesis, namely the social, juridical and security aspect. Each aspect contains several subchapters that look at the matter from different angles. Moreover, the topicality of the subject for today's society is explained.

KEYWORDS

transsexuality * gender discrepancy * gender * gender identity * transition * hormone replacement therapy * female to male * male to female * gender dysphoria * sexual orientation * cis/cisgender

Obsah

Předmluva 7

Úvod 8

1 Klíčové pojmy k problematice transsexuality 10

2 Definice transsexuality 18

3 Počátky trans historie 23

4 Sociální aspekt 29

4.1 Zkušenosti transsexuálních pacientů ve zdravotnictví 29

4.2 Transsexualita ve sportu 30

4.3 Dopad epidemie SARS CoV-2 na osoby s genderovým nesouladem 32

4.4 Trans organizace 34

5 Právní aspekt 35

5.1 Legislativní úprava změny pohlaví v České republice 35

5.1.1 Sterilizace 36

5.1.2 Odborná komise Ministerstva zdravotnictví 37

5.2 Proces změny pohlaví v České republice 38

5.2.1 Diagnostika 39

5.2.2 Rozhodovací proces 39

5.2.3 RLT (Real Life Test) 40

5.2.4 Hormonální terapie 41

5.2.5 Operativní zákroky 43

5.2.6 Pooperační období 44

5.3 Porovnání zákonů souvisejících se změnou pohlaví České republiky a jiných států 45

5.4 Statistiky počtu transsexuálních osob včetně vývoje počtu žádostí o změnu pohlaví 47

6 Bezpečnostní aspekt 51
6.1 Transfobie a hate crime 51
6.2 Souvislost mezi transsexualitou a viktimností - transsexuálové jako oběti trestných činů 59
6.3 Začlenění transsexuálních osob do bezpečnostních složek 63
6.4 Vězeňství 64
Závěr 67
Seznam použitých zkratek 69
Seznam literatury a informačních zdrojů 70
Seznam použitých obrázků 77
Seznam tabulek 78

Předmluva

Modrá nebo růžová nálepka. Takto býváme označeni již na porodním sále, a to podle biologického pohlaví. Někteří jedinci ovšem během svého života zjistí, že jim byla tato „nálepka“ přidělena chybně, a to z toho důvodu, že jejich biologické pohlaví není v souladu s jejich pohlavní identitou. Genderová identita vyjadřuje naší vlastní identifikaci, neboli to, jestli se cítíme býti mužem či ženou, případně se neztotožňujeme ani s jedním z nich. Pro většinu lidí je nalezení vlastní pohlavní identity zcela přirozené a automatické, takže je v průběhu života ani nenapadne se nad tím zamýšlet. Pro někoho je to ovšem dlouhá cesta za poznáním sama sebe, na které stojí mnoho překážek a i po nalezení své identity čekají jedince mnohá úskalí a komplikace.

Také mě byla tato „nálepka“ přidělena chybně, a proto jsem rozhodl zvolit své vlastní téma bakalářské práce a věnovat se právě transsexualitě.

“This transition has been harder on me than anything I could imagine. And that’s the case for so many others besides me. For that reason alone, trans people deserve something vital. They deserve your respect. And from that respect comes a more compassionate community, a more empathetic society, and a better world for all of us.”

„Změna pohlaví byla pro mě a mnoho dalších těžší než cokoli, co jsem si já nebo jiní dokázali představit. Už jen z tohoto důvodu, si trans lidé zaslouží něco životně důležitého. Zaslouží si vaši úctu a respekt. Z respektu pochází soucitnější komunita, empatičtější společnost a lepší svět pro nás všechny.“

-Caitlyn Jenner, Arthur Ashe Courage Award, 2015

Úvod

Když přijde na téma transsexualita, obvykle to vyvolá v naší společnosti určitou kontroverzi. Mnohokrát dochází k tomu, že je transsexualita zobrazována jako „mediální atrakce“ a široká veřejnost prostřednictvím zkreslených mediálních zpráv a pořadů může nabýt mylných informací. Transgender osoby tvoří v naší populaci menšinu, a tudíž většina lidí nepřijde s někým takovým do osobního kontaktu. I v případě, že byste se s někým takovým potkali, nemusíte o tom ani vědět, protože na první pohled se transsexuální osoby od ostatní populace ničím neodlišují.

Ačkoli se to na první pohled nemusí zdát, transsexualita je velmi obsáhlé téma a dá se zpracovat z několika úhlů. Souvisí s ní řada otázek a kontroverzí. Nejedná se o něco post/moderního a smyšleného, vyskytuje se v životech skutečných lidí. Transsexualita je součástí lidských příběhů a historie transgenderu ukazuje, že kořeny trans identity se objevují už v antice.

Mimoto je situace osob s pohlavním nesouladem v naší společnosti aktuální. Momentálně se v České republice vedou diskuze o tom, jaké by měli být podmínky pro úřední změnu pohlaví, o tom, jaká právní úprava je v této oblasti nedostačující a další aktuální problematické otázky. Zrovna v otázce vyžadování sterilizace pro úřední změnu pohlaví je ČR pozadu oproti ostatním evropským zemím. Lze tedy vyvozovat, že nejsme ještě na takové úrovni poznání problematiky, a proto je nezbytné téma související s transsexualitou dále zkoumat.

Hlavním cílem mé bakalářské práce je seznámit čtenáře s problematikou transsexuality a s tím, čím si jedinci během změny pohlaví procházejí. V první řadě je nezbytné vysvětlit klíčové pojmy, aby byl text srozumitelný pro někoho, kdo o osobách s poruchou pohlavní identity slyší poprvé. V následujících kapitolách mohou najít přínosné informace i ti, kteří mají o tématu širší povědomí.

Dalším důležitým cílem je kromě podání uceleného pohledu na transsexualismus zaměření se i na poznatky využitelné pro bezpečnostní složky. Tyto informace mohou přispět ke zlepšení kvality života osob podstupujících změnu pohlaví. Může se jednat například o uchazeče práce u policie nebo armády, ale také o osoby, které se stanou obětí či pachatelem trestného činu.

Nedostatečné povědomí o této problematice či různé misinformace, mohou vést ke xenofobnímu chování a názorům nebo dokonce psychickému či fyzickému napadání vůči osobám s genderovým nesouladem. Osoby pracující u bezpečnostních složek často nemají dostačující informace o problematice těchto jedinců, a tudíž nevědí, jak s nimi zacházet a nejsou připraveni s nimi jednat. Považuji tedy za důležité šířit povědomí o této problematice, které ještě není v mnoha, nejen bezpečnostních kruzích, věnována dostatečná pozornost.

Vzhledem k tomu, že tuto bakalářskou práci píši na Policejní akademii a studuji Fakultu bezpečnostně právní, tak jsem kladl důraz i na aspekt bezpečnostní a právní ve vztahu k transsexualitě.

Samotná práce je rozdělena na tři hlavní aspekty, podle kterých se dále dělí na další kapitoly. V první části se věnuji sociálnímu aspektu, v druhé části se práce zaobírá právním aspektem a poslední třetí část je věnována bezpečnostnímu aspektu.

Při psaní této bakalářské práce jsem čerpal zejména z odborné literatury a v neposlední řadě ze svých vlastních zkušeností, které jsem získal v průběhu podstupování tranzice a setkání se s odborníky ve svém oboru. Rozšířený stránkový rozsah mé práce odpovídá složitosti a relativní novosti problematiky, souvisí s dostatečným množstvím přímých a nepřímých citací a byl předem konzultován s vedoucím absolventské práce.

1 Klíčové pojmy k problematice transsexuality

V bakalářské práci se objeví řada odborných termínů z různých vědních oborů (sociologie, sexuologie, psychologie, …). Pro jejich adekvátní porozumění v průběhu práce a z důvodu disciplinovanosti akademického jazyka je na místě charakterizovat je již na začátku textu. Jedná se o klíčové pojmy, jakými jsou například *gender, transsexualita, identita* nebo *pohlaví*.

Cis, Cisgender

Označení *cis* nebo *cisgender* je opakem významu slova *trans* a *transgender*. Latinská předpona *cis* znamená „na stejné straně“. Jsou takto označovány osoby, jejichž genderová identita je shodná s pohlavím, které jim bylo určeno při narození. Většinu populace tedy můžeme označit za cis.[1] Jelikož tento pojem není tak známý mezi těmi, kteří se o téma související s genderem nezajímají, můžeme se setkat s nesouhlasem a názorem, že se tito lidé nepovažují za *cis*, ale že jsou „normální“. Vyřazení trans osob z označení „normální“ je však velmi nevhodné a dehonestující. Pojem *cis* má tedy ve slovníku své místo a může skvěle doplňovat ty stávající, trans a cis se doplňují podobně jako homosexualita a heterosexualita, i když se významově nejedná o to samé. Používáním slova *cis* můžete, kromě označení genderové identity, projevit respekt vůči trans lidem, kteří vaši znalost pojmu určitě ocení.[2]

---

[1] Transparent CZ. [Trans* slovníček: Cis, Cisgender …] In: *Facebook* [online]. 05.03.2022 v 20:35 [vid.2020-11-23]. Dostupné z: https://www.facebook.com/transparentCZ/posts/2527501774211966/

[2] Cis a trans lidé. To už tady nikdo není nomální?. *LUI* [online]. Praha: Diversity media, 2021, 02. 10. 2020 [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: https://www.lui.cz/lide-zivot/16617-cis-a-trans-lide-to-uz-tady-nikdo-neni-normalni?fbclid=IwAR2LxhNMxkpsMasQiKy84hoVD643dWa4xJ40yjedF13cEncus8d2Xlruwo4

Coming out

Coming out je pojem z angličtiny, který vyjadřuje veřejné přihlášení se ať už k transsexuální, homosexuální, bisexuální či jiné identitě. Coming out může mít různou intenzitu a shledat se s různou odezvou.[3]

FtM

FtM (female to male) – tedy podle biologického pohlaví žena podstupující změnu pohlaví na muže.

Gender

V anglickém jazyce existuje rozdílné označení pro rod (gender) a pro pohlaví (sex), kdežto v češtině často používáme pro oba významy pouze pojem „pohlaví". Z důvodu nejednoduchosti překladu slova „gender" se začal přejímat a běžně užívat i v českém jazyce.[4]

Pod pojmem gender si můžeme představit psychické a sociální charakteristiky patřící jednotlivým pohlavím. Někdy se rozlišuje mezi genderovou rolí a genderovou identitou. V některých kulturách existují více než pouze dva gendery.[5]

Genderová dysforie

Pokud se vyskytne nesoulad mezi pohlavní identitou jedince na jedné straně a pohlavní rolí a biologickým pohlaví na straně druhé, dochází k velmi nepříjemným pocitům. Takový pocit subjektivně vnímané nepohody se nazývá genderová dysforie (rozlad). Transsexualita je nejvýraznější formou genderové dysforie.[6]

---

[3] BEŇOVÁ, Kateřina. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*. Praha: Úřad vlády ČR, 2007. S. 71. ISBN 978-80-87041-33-8.
[4] FIFKOVÁ, Hana et al. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2008. S. 14. ISBN 978-80-247-1696-1.
[5] BEŇOVÁ, Kateřina. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*. Praha: Úřad vlády ČR, 2007. S. 71. ISBN 978-80-87041-33-8.
[6] FIFKOVÁ, Hana et al. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2008. S. 14. ISBN 978-80-247-1696-1.

Genderová identita

Genderová identita vyjadřuje pocit příslušnosti k určitému pohlaví či pocit pohlavní neurčitosti. Tento pocit může, ale nemusí být spojen s tradičními genderovými rolemi.[7]

Genderová identita vychází z pohlavní identity člověka. Na jejím základě jedinec přijímá kulturní a sociální stereotypy, které se vážou k jeho biologickému pohlaví, a hraje svou genderovou roli.[8]

Identitární politika

Americký prezident Donald Trump, manželství homosexuálů, ženy ve vedoucích pozicích, Black Lives Matter nebo práva transsexuálů. Co mají tyto termíny společného? Všechny byly použity jako příklady takzvané identitární politiky. Identitární politika nese myšlenku, že různé skupiny volají po zvláštním zacházení na základě rasy, náboženství, pohlaví nebo jiných charakteristikách. Někteří se obávají, že politika založená na ochraně zájmů určité skupiny spíše než širších politických hnutí, může být nebezpečná. Identitární politika se objevila díky skupinám, které byly historicky ignorovány nebo poškozovány a požadují tímto způsobem ochranu svých práv. Od občanských práv či práv žen až po práva trans osob. Cílem je, aby ochrana práv těchto komunit učinila společnost spravedlivější, tolerantnější a rovnější. Objevují se názory, že tato ochrana zašla příliš daleko, protože se skupiny tolik zaměřovaly na jejich vlastní práva a zájmy, že ohrožují práva ostatních. Identita je tedy součástí politiky všude a pravděpodobně vždy bude, ale existuje cesta vpřed a začíná odoláním pokušení vidět politiku jako „hru s nulovým součtem“. Pokud LGBT komunita získá více práv nebo ochrany, heterosexuálové nezískají automaticky méně. Podpora ženských zájmů zároveň nepodkopává zájmy mužů. Otázkou tedy není, zda by politika identity měla existovat, ale v jaké formě. Dobrým řešením je například rozšíření veřejného

---

[7] BEŇOVÁ, Kateřina. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*. Praha: Úřad vlády ČR, 2007. S. 71. ISBN 978-80-87041-33-8.
[8] FAFEJTA, Martin. *Sexualita a sexuální identita: sociální povaha přirozenosti*. Praha: Portál, 2016. S. 11. ISBN 978-80-262-1030-6.

povědomí o diverzitě společnosti. Úkolem je učinit identitární politiku konstruktivní a inkluzivní, spíše než destruktivní a rozdělující.[9]

Krize identity

Krize identity bylo a stále je probírané téma pro mnoho autorů. Za nejznámější a nejvíce prozkoumanou oblast se považuje krize a hledání identity v adolescenci. Představil ji významný německý psycholog Erik Erikson ve svém konstruktu „krize identity jako vývojový úkol adolescence". Pojem „krize identity" definoval ve své teorii identity. Krize identity je jedním ze čtyř stavů, které formují identitu jedince. Krizi identity chápe jako přechodnou fázi mezi hledáním identity a jejím nalezením. Tato přechodná fáze se projevuje vnitřním konfliktem. Pro Eriksona je krize identity nezbytným faktorem, který ovlivňuje utváření osobnosti v jednotlivých vývojových stupních neboli věcích člověka. Vývoj osobnosti jedince je tudíž závislý na zvládání jednotlivých krizí identity.[10]

MtF

MtF (male to female) – tedy podle biologického pohlaví muž podstupující změnu pohlaví na ženu.

Parafilie

Sexuální preference určuje, jakým objektem bude jedinec sexuálně přitahován a způsob, kterým dosáhne erotického uspokojení. Mechanismus vývoje sexuální preference je pro nás dosud neznámý, může během něho ovšem dojít k poruchám, které jsou označovány jako parafilie.[11] Abychom mohli parafilie (neboli sexuální deviace) definovat, musíme vymezit sexuální zaměření nebo sexuální chování, které parafilní není a vnímáme ho jako normální. Dle Mezinárodní klasifikace nemocí (MKN) 10 jsou parafilie zahrnuty do sekce „Poruchy osobnosti a chování u dospělých„ pod kódem F65 jako „Poruchy sexuální preference". Parafilie jsou charakterizovány „sexuálními impulzy,

---

[9] The ECONOMIST. *Are identity politics dangerous?* [vzdělávací video]. In: Youtube.com [online]. [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=CI-27JjJk-I.
[10] HALL, C. S., LINDZEY, G. *Úvod od teorií osobnosti*. Bratislava: SPN, 2002.
[11] WEISS, Petr. *Sexuologie*. Praha: Grada, 2010. S. 103. ISBN 978-80-247-2492-8.

fantaziemi nebo praktikami, které jsou neobvyklé, deviantní nebo bizarní“. Parafilie se dělí na deviace v aktivitě a deviace v objektu. Vnější projevy sexuálních deviací mohou být od neškodných či společensky nepřijatelných až po nejzávažnější trestné činy ohrožující lidskou důstojnost, zdraví nebo život obětí.[12]

Parafilie	Kód
Fetišismus	F65.0
Fetišistický transvestitismus	F65.1
Exhibicionismus	F65.2
Voyeurismus	F65.3
Pedofilie	F65.4
Sadomasochismus	F65.5
Mnohočetné poruchy sexuální preference	F65.6
Jiné poruchy sexuální preference (frotérství, nekrofilie)	F65.8
Porucha sexuální preference NS, Sexuální deviace NS	F65.9

Tabulka 1.1 - Poruchy sexuální preference podle MKN 10[13]

Pohlaví

Pohlaví každého člověka je určováno na několika úrovních.[14] Rozlišujeme však dvě základní dimenze, jedná se pohlaví biologické a psychologické.[15] Pohlaví biologické je dáno pohlavními chromozomy. U člověka, jako i u ostatních savců, znamená přítomnost chromozomů X a Y pohlaví samčí a výskyt chromozomů XX pohlaví samičí. Psychické pohlaví pak vyjadřuje skutečnost, zda se jedinec identifikuje a cítí jako muž nebo žena.[16] Pohlaví psychologické může být označováno také jako gender.[17]

[12] WEISS, Petr. *Sexuologie*. Praha: Grada, 2010. S. 469. ISBN 978-80-247-2492-8.
[13] Tamtéž
[14] FIFKOVÁ, Hana et al. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2008. S. 13. ISBN 978-80-247-1696-1.
[15] Tamtéž, S. 141.
[16] Tamtéž, S. 13.
[17] Tamtéž, S. 141.

Pohlavní identita

Pohlavní identita nám říká, zda se člověk cítí v souladu či naopak v rozporu s vlastním tělem, s jeho primárními i sekundárními pohlavními znaky, i se sociální rolí patřící danému pohlaví. Způsob, jakým se projevuje pohlavní identita navenek, známe pod pojmem pohlavní role.[18]

Identita je ve společnosti často vnímána, že se vyvíjí na základě vrozených charakteristik jedince, ve skutečnosti může být její utváření mnohem složitější.[19]

Pohlavní identita vyjadřuje tu část identity, kterou má jedinec od narození a vychází z jeho biologických základů – určuje ji jeho anatomie, chromozomy, hladina hormonů atd.[20]

Queer identita

V doslovném překladu se jedná o podivnou identitu. Je to označení pro jedince, kteří nezapadají do žádné ze škatulek související s genderem nebo sexuální orientací nebo nechtějí být k žádnému přiřazování. V současnosti se můžeme setkat se slovem „queer" jako označením pro členy různých sexuálních minorit.[21]

Sexuální identita

Sexuální identita vychází ze sexuální orientace. Na jejím základě se jedinec, alespoň na psychické rovině, ztotožňuje se širší sociální skupinou lidí stejné orientace.[22]

Sexuální orientace

Ze sexuální orientace vyplývá, kým je člověk na základě své individuální touhy sexuálně a eroticky přitahován. Takto se mluví nejen o heterosexuální či

---

[18] Tamtéž, S. 13.
[19] FAFEJTA, Martin. *Sexualita a sexuální identita: sociální povaha přirozenosti*. Praha: Portál, 2016. S. 11. ISBN 978-80-262-1030-6.
[20] Tamtéž
[21] BEŇOVÁ, Kateřina. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*. Praha: Úřad vlády ČR, 2007. S. 72. ISBN 978-80-87041-33-8.
[22] FIFKOVÁ, Hana et al. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2008. S. 13. ISBN 978-80-247-1696-1.

homosexuální orientaci, ale podle některých autorů je nutno i preference typu pedofilie nebo asexualitu považovat za sexuální orientace.[23]

Transgender

Poprvé slovo transgender použila transaktivistka Virginia Priceová. Vymyslela ho kolem roku 1987, aby mohla popsat ty, kteří stejně jako ona překročili hranice mužského nebo ženského pohlaví. Pojem pro označení lidí, jejichž život se odvíjí v opačné roli, a přitom nezměnili pohlaví. Dříve se pod pojmem transgender označovalo plno osob z LGBTQ komunity, nyní se často používá ve více zúženém smyslu.[24]

Transgender osoby výrazně překračují hranice genderové role. Transgender můžeme použít i jako nadřazený pojem k transsexualitě, to znamená, že mezi transgender osoby patří i transsexuální osoby, nejedná se ovšem o synonymum. Někdy je tento pojem ve vztahu k transsexualitě používán jako paralelní, tedy označuje lidi, kteří žijí v opačné či netypické genderové roli, ale změna pohlaví není jejich cílem.[25]

Transsexualita

Transsexualita vyjadřuje pocit trvalé příslušnosti k opačnému pohlaví než je biologické pohlaví. Po zjištění jedinec usiluje o somatickou a právní změnu pohlaví.[26]

Tranzice

Jedná se o *„přechod k životu, během kterého trans lidé žijí v souladu se svým skutečným genderem“*. Je nutné si uvědomit, že tranzice je velmi individuální a u různých trans osob může mít rozdílnou podobu. Pro někoho je dostačující sociální změna (nové jméno v neutrálním tvaru, oblečení, změna účesu či

---

[23] Tamtéž
[24] FEINBERG, Leslie. *Pohlavní štvanci: [od Johanky z Arku až po současnost]*. Praha: G plus G, 2000. Zde a nyní (G plus G). S. 7. ISBN 80-86103-32-3.
[25] BEŇOVÁ, Kateřina. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*. Praha: Úřad vlády ČR, 2007. S. 72. ISBN 978-80-87041-33-8.
[26] Tamtéž

gramatického rodu v oslovování). Někdo touží i po lékařské změně (operace, hormony) a „konečnou“ fází je změna úřední (nový rodný list a rodné číslo včetně změněného pohlaví ve všech dokladech a dokumentech).[27] V každém případě by tranzice měla zlepšit psychické zdraví jedince, aby se cítil lépe ve svém těle.

[27] Pro média: Jak o nás psát s respektem?. *Transparent* [online]. Praha, 2022 [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: https://jsmetransparent.cz/pro-media/

2 Definice transsexuality

Pojem *transsexualita* vytvořil americký psychiatr Harry Benjamin; poprvé ho použil na své přednášce v prosinci 1953 a později ve své knize s názvem *Transsexual Phenomen*. Benjamin transsexualitu vnímal jako koncový bod na pomyslné škále překračující biologické pohlaví. Kromě Benjamina si i několik dalších psychiatrů pro tuto problematiku vymysleli vlastní termíny, ty se ovšem neujali tak, jako transsexualita.[28]

Existuje mnoho definic transsexuality, některé jsou z dnešního pohledu již zastaralé a nepřesné, každopádně pro obecný přehled uvedu i ty starší.

Podle Jona Keitha Meyera existují čtyři základní charakteristiky, které jsou klíčové pro diagnostikování transsexuality:

- pocit nevhodnosti nebo nepřiměřenosti anatomicky dané pohlavní role;
- víra, že změna role povede k lepšímu;
- výběr sexuálních partnerů téhož anatomického pohlaví a chápání sama sebe jako heterosexuála;
- touha po chirurgické změně pohlaví.[29]

Jon K. Meyer (narozen 6. května 1938) je americký psychiatr a psychoanalytik. Z dnešního pohledu je na jeho práce a na jeho osobu nahlíženo tak, že se snažil omezovat přístup pro menšiny s genderovým nesouladem a prosazoval chorobné modely genderové identity a projevu.[30]

V současné době je transsexualita podle *Mezinárodní klasifikace nemocí* (ICD 10) vedena pod diagnózou F64.0. I v definici MKN-10 se vyskytuje touha jedince žít a být vnímán jako příslušník druhého pohlaví. Často se u jedince vyskytuje pocit nesouladu s vlastním tělem a přání hormonální terapie a chirurgických zákroků. Aby transsexualita mohla být diagnostikována, měla by trvat alespoň dva roky. Nesmí se chybně zaměnit s projevem duševních poruch,

---

[28] SPENCEROVÁ, Tereza. *Jsem tranďák!*. Praha: G plus G, 2003. S. 15-16. ISBN 80-86103-64-1.
[29] FIFKOVÁ, Hana et al. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2008. S. 16. ISBN 978-80-247-1696-1.
[30] Jon K. Meyer vs. transgender people. *Transgender Map* [online]. Deep Stealth Productions, 2022 [cit. 2022-02-25]. Dostupné z: https://www.transgendermap.com/politics/psychiatry/jon-k-meyer/

jako je například schizofrenie, nebo být chápana jako součást intersexuální, genetické nebo chromozomální abnormality.[31]

Je důležité zmínit, že od 1. 1. 2022 transsexualita již nebude nadále podle *Světové zdravotnické organizace* (WHO) v kategorii duševních poruch; nově je zahrnuta v kapitole „stavy související se sexuálním zdravím" a je jí přiřazena diagnóza takzvaného „genderového nesouladu".[32] Dle MKN11 platné od 1.1.2022 je změněna diagnóza F64.0 a nahrazena diagnózou HA60.[33] Návrh změny vydaný *Světovou zdravotnickou organizací* byl schválen členskými zeměmi *Organizace spojených národů*. Podle WHO je „genderový nesoulad" charakterizován jako „výrazný a přetrvávající nesoulad mezi pohlavní identitou a biologickým pohlavím". Znamená to tedy, že v době, kdy píši tuto práci, se jmenuje tato diagnóza **transsexualismus**, ale od počátku roku 2022 se bude užívat pojem **genderový nesoulad**. Kvůli zachování korektnosti k této skupině se budu snažit využívat i nový oficiální termín, ale ne vždy to kvůli souvislostem bude možné.[34]

„Tento krok samozřejmě zázrakem nezmění myšlení všech odborníků a odbornic, ale přesto jde o zásadní mezník. Vnímání trans lidí jako psychicky nemocných je jeden z největších dlouhodobých problémů, které jim znemožňují rovnocenný, plnohodnotný život a vystavují je posměchu nebo diskriminaci," napsalo v reakci na rozhodnutí OSN sdružení Trans*Parent CZ, které se snaží o prosazování práv trans lidí a zvyšování povědomí o problematice.[35]

---

[31] FIFKOVÁ, Hana et al. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2008. S. 16. ISBN 978-80-247-1696-1.
[32] WHO takes transgenderism out of mental illness category. *The Guardian* [online]. England, Wales: Guardian News & Media Limited, 2021 [cit. 2021-11-14]. Dostupné z: https://www.theguardian.com/society/2018/jun/20/who-takes-transgenderism-out-of-mental-illness-category
[33] Obavy a přání trans lidí v ČR. *Transparent* [online]. Praha, 2022 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: https://jsmetransparent.cz/obavy-a-prani-trans-lidi-v-cr/
[34] WHO takes transgenderism out of mental illness category. *The Guardian* [online]. England, Wales: Guardian News & Media Limited, 2021 [cit. 2021-11-14]. Dostupné z: https://www.theguardian.com/society/2018/jun/20/who-takes-transgenderism-out-of-mental-illness-category
[35] Transsexualita zmizí z kategorie duševních poruch, rozhodla Světová zdravotnická organizace. *Irozhlas* [online]. Praha: Český rozhlas, 2021, 20. června 2018 [cit. 2021-11-13]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/zdravi/transsexualita-svetova-zdravotnicka-organizace-transgender_1806202028_dp

Proč transsexualita obsahuje slovo „sex“? Znamená to snad, že souvisí jen se sexem? Přestože k tomu slovo transsexualita svádí, tak nesouvisí se sexem, se kterým je často spojována. Transgender nezapadá mezi kategorie spojované se sexualitou, ta pojednává o emocionální či intimní přitažlivosti mezi lidmi, gender souvisí s formami jednání, ať už se shodují s tím, které bylo člověku připsáno při narození či odporuje normativním očekáváním ohledně genderových identit a jejich projevů. Genderová identita není jen o vnímání svého těla, zahrnuje i projevy jako jsou řeč, chování, oblékání, preference zastávaných rolí apod.[36]

Definice transsexuality je poněkud atypická, protože nezbytnou součástí diagnózy je subjektivní údaj, jako přání pacienta. Je potřeba, aby se sexuologické vyšetření zaměřilo kromě potvrzení doby trvání motivace pacienta i na typické znaky transsexuálního vývoje, objektivizování amnestických dat a zhodnotilo diferenciální diagnostiku. Během diagnostického procesu je klíčová spolupráce s psychologem.[37]

Transsexualita je často chybně zaměňována s jinými pojmy, jako je intersexualita, transvestitismus a cross-dressing.

Intersexualita

Pokud se u novorozence vyskytují biologické znaky obou pohlaví, jedná se o intersexualitu.[38]

---

[36] PETRUŽELKA, Benjamin, Václav WALACH a Klára KALIBOVÁ. Diskriminace a násilí motivované sexuální orientací nebo genderovou identitou: Online šetření mezi LGBT+ lidmi v Česku. *Česká kriminologie* [online]. Praha: Česká kriminologická společnost, 2021, **2020**(1) [cit. 2021-11-14]. ISSN 2464-6210. Dostupné z: https://ceskakriminologie.cz/cs/archiv/2020-1/diskriminace-a-nasili-motivovane-sexualni-orientaci-nebo-genderovou-identitou-online-setreni-mezi-lgbt-lidmi-v-cesku/Attachment

[37] FIFKOVÁ, Hana et al. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2008. S. 16. ISBN 978-80-247-1696-1.

[38] BEŇOVÁ, Kateřina. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*. Praha: Úřad vlády ČR, 2007. S. 71. ISBN 978-80-87041-33-8.

Transvestitismus

Sexuologie nejdříve vnímala stejně transvestitismus a transsexualitu.[39] Označení transvestitismus vymyslel německý lékař Magnus Hirschfeld na konci 19. století a označoval tak osoby, které žily trvale nebo příležitostně v roli opačného pohlaví. Toto období můžeme označit jako začátek moderních dějin trans lidí.[40] V dnešní době je za transvestitu označován někdo, kdo se převléká do oděvu druhého pohlaví, ovšem nemá záměr žít v roli opačného pohlaví trvale.[41] Transvestité se od transsexuálů zásadně liší, přestože jsou často chybně zaměňováni. Transsexuálové na rozdíl od transvestitů prožívají plný nesoulad mezi biologickým a psychologickým pohlavím a vnitřně se cítí jako jedinci opačného anatomického pohlaví. Zároveň musíme rozlišovat mezi fetišistickým transvestitismem a transvestitismem dvojí role. Zatímco transvestitismus dvojí role je řazen k poruchám pohlavní identity, fetišistický transvestitismus se řadí podle MKN 10 mezi sexuální deviace. Hlavním rozdílem je, že u fetišistického transvestitismu je převlékání spojeno se sexuálním vzrušením a u transvestitismu dvojí role pouze s přechodným zážitkem příslušnosti k druhému pohlaví. Transvestitismus je pro širokou veřejnost známý díky „travesty show“, jedná se o zábavné pořady, ve kterých se vyskytují muži v ženských šatech. U takového chování se podle odborníků o transvestitismus nejedná, protože účelem převlékání není sexuální vzrušení, ale finanční zisk.[42]

Cross-dressing

Cross-dressing je činnost, při které se osoba obléká do oděvu pohlaví, které je rozdílné od toho přiřazeného při narození. Takové chování se může vyskytovat jak u transvestitismu, tak u transgender identity a v neposlední řadě u transsexuality.[43] První příznaky cross-dressingu jsou obvyklé už v dětství jak

---

[39] FIFKOVÁ, Hana et al. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2008. S. 15. ISBN 978-80-247-1696-1.
[40] SPENCEROVÁ, Tereza. *Jsem tranďák!*. Praha: G plus G, 2003. S. 14. ISBN 80-86103-64-1.
[41] BEŇOVÁ, Kateřina. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*. Praha: Úřad vlády ČR, 2007. S. 72. ISBN 978-80-87041-33-8.
[42] WEISS, Petr. *Sexuologie*. Praha: Grada, 2010. S. 481-482. ISBN 978-80-247-2492-8.
[43] BEŇOVÁ, Kateřina. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*. Praha: Úřad vlády ČR, 2007. S. 71. ISBN 978-80-87041-33-8.

u transvestitismu, tak transsexuality.[44] U fetišistického transvestitismu bývá cross-dressing často utajován, zatímco u transsexuálů je běžný i na veřejnosti.[45] Zároveň je nutné zdůraznit, že cross-dressing je obvyklý i u dětí a součástí života několika dospívajících, u nichž se tyto diagnózy nerozvinou a tato aktivita u nich později zcela vymizí.[46]

[44] WEISS, Petr. *Sexuologie*. Praha: Grada, 2010. S. 481. ISBN 978-80-247-2492-8.
[45] Tamtéž, S. 549.
[46] Tamtéž, S. 481.

3 Počátky trans historie

„Opravdu všechny národy uznávaly jen 2 pohlaví? Byli opravdu všichni ti, kdo porušovali hranice pohlaví, vždy démonizováni? Proč je dnes změna pohlaví řešena zákonem? A je tedy pohlaví jen sociálním výtvorem, nebo je přísné dělení pohlaví součástí naší kultury?“[47] Na tyto otázky, které si kladl Leslie Feinberg, se pokusím odpovědět v této kapitole o historii transsexuality.

V této kapitole se zaměřím na počátky historie trans osob a transsexuality jako takové. V průběhu procházení dějin zjistíte, že se náznaky takového chování vyskytovaly i tam, kde by vás to nikdy nenapadlo. Zaměřím se na první projevy transsexuality, které se objevily už v antice, dále na Johanku z Arku, domorodé kmeny a jejich *Two Spirits* a další. Považuji za důležité, aby široká veřejnost pochopila, že se nejedná o novodobý fenomén, ale o genderovou zkušenost, která existuje od nepaměti.

První náznak existence osob s genderovým nesouladem můžeme najít už v antice. Osoby připomínající takové chování se vyskytovaly u Skythů, což byli příslušníci kočovných kmenů obývající severní pobřeží Černého moře od 7. století př. n. l. do 3 století př. n. l. Někteří muži tohoto národa se oblékali do ženských šatů, dělali ženské práce, měli ženský charakter a dokonce většinou zastávali roli kněžek. Takovéto neobvyklé chování popsal Herodotos jako chorobu. Z této oblasti se dochovaly i informace o Amazonkách, které si za účelem lepší střelby z luku uřezávaly prs. Podle řecké mytologie byly Amazonky kmenem bojovnic z Malé Asie, pravděpodobně z oblasti Krymu, ovšem jejich přesný původ literatura neuvádí. Jisté dokonce nejsou ani kořeny samotného slova „Amazonky“.

Z antiky se dochoval i mimořádný obraz, na kterém je zachycen Hercules v ženském šatu sloužící královně Omphale, která naopak zastávala roli muže.[48]

---

[47] FEINBERG, Leslie. *Pohlavní štvanci: [od Johanky z Arku až po současnost]*. Praha: G plus G, 2000. Zde a nyní (G plus G). S. 8-9. ISBN 80-86103-32-3.
[48] FIFKOVÁ, Hana et al. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2008. S. 14. ISBN 978-80-247-1696-1.

Obraz, inspirující se původním zobrazením namaloval v roce 1585 Bartholomeus Spranger a je k vidění v *Kunsthistorisches Museum* ve Vídni.[49]

Jednou z nejznámějších knih zaměřujících se na historii transsexuality je kniha od Leslieho Feinberga s názvem *Pohlavní štvanci: [od Johanky z Arku až po současnost]* z roku 2000. Celou jeho knihu spojuje základní otázka, zda transsexuální osoby existovaly již dříve. Nevěřil tomu, že by byly jen výmyslem západní společnosti a podařilo se mu poukázat na to, že předchůdci byli v různých společnostech po celém světě.[50]

První stopu, že trans lidé nebyli vždy jen utlačovanou skupinou, našel Leslie Feinberg v roce 1974 v *Muzeu amerických indiánů* v New Yorku. Byli zde vystavené malé hliněné figurky, část z nich měla prsa a držely jakési misky a další měli plochou hrud a v ruce lovecké náčiní. Ovšem po bližším zkoumání si všiml, že zde byly i figurky s plochou hrudí, které držely misky a naopak několik postaviček s prsy drželo luk a šípy. Nebyla zde žádná vysvětlivka, ovšem od muzejního kurátora zjistil, že se jednalo o takzvané *berdache*[51], na které kurátor naráží při studiu historických materiálů denně. Vypadá to, že původním národům se nejenže nehnusili, ale dokonce si jich velmi vážili.[52]

Fakt, že pro starodávné a různorodé kultury bylo běžné dovolit svým členům vybrat si svou životní cestu a navíc tuto různorodost uctívali, je pro mnohé včetně Leslieho překvapující.[53] V knize je uvedeno i několik příkladů z různých domorodých kmenů. Příkladem je deník cestovatele z roku 1850, který navštívil severoamerický kmen Croweů. Do deníku si zapsal, že se zde muži oblékají a žijí jako ženy a naopak ženy se stávají muži a žijí s ženami a označil tuto zemi za

---

[49] Cross-Dressing, Feminism, and the Greek Demi-God. *The eclectic light company* [online]. 2022 [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: https://eclecticlight.co/2017/04/03/cross-dressing-feminism-and-the-greek-demi-god/

[50] FEINBERG, Leslie. *Pohlavní štvanci: [od Johanky z Arku až po současnost]*. Praha: G plus G, 2000. Zde a nyní (G plus G). S. 32. ISBN 80-86103-32-3.

[51] *Berdache* byl posměšný termín, kterým evropští kolonizátoři označovali každého domorodce, jenž nesplňoval jejich představy o pojetí muže a ženy. Tento termín se užíval bez ohledu na rozdíly mezi sebevyjádřením, sociálními vztahy i celkovými ekonomickými a politickými podmínkami. Indiánské národy mají pro takové lidi mnoho úctyhodných termínů, kulturní genocida už ale dokázala většinu z těchto jazyků i tradic zničit. Jedním z nich je termín Two spirits neboli Dvojí duch.

[52] FEINBERG, Leslie. *Pohlavní štvanci: [od Johanky z Arku až po současnost]*. Praha: G plus G, 2000. Zde a nyní (G plus G). S. 33-34. ISBN 80-86103-32-3.

[53] Tamtéž, S. 36.

divnou. Lesliemu Feinbergovi se podařilo najít stovky podobných citací.[54] Randy Burns, zakladatel organizace *Gay American Indians* z roku 1975, dokonce uvádí, že při mapování indiánské gay historie narazili na alternativní pohlavní role u více než 135 severoamerických kmenů.[55]

Za zmínku stojí i to, co se odehrávalo v Severní Americe pod pojmem *Two Spirits* neboli *Dvojí duch*. *Two spirits* označuje identitu jedince a vznikl v reakci na termín *berdache*. Tento termín je poměrně nový, přestože Dvojí duch jako koncept existuje už velmi dlouho. Důkazy o jeho existenci lze dohledat i v severní Asii na Sibiři, odkud pochází část původních obyvatel Ameriky. Vnímání tohoto může být odlišné, záleží tedy na místě, kde se používá. Do jisté míry se tento termín dá vnímat jako v současnosti označení **queer**. Být Dvojí duch znamená pracovat s genderem a vyjadřuje jejich identitu. Být Two spirits znamená v první řadě být domorodý. Důležité je, že každý člověk, který je Dvojím Duchem, může vnímat svou identitu odlišně.[56]

U kmene Illinoisů a Nadouessiů bylo popsáno jejich chování k Dvojím duchům jezuitou jménem Jacqus Marquette, který v 17. století podnikl plavbu po Mississippi. Uvádí, že Dvojí duchové byli přizýváni k radám náčelníků, protože se žádné rozhodnutí neobešlo bez jejich názoru. Díky tomu, že vedou mimořádný život, byli považováni za Manitů - Duchy svaté – neboli jako velmi důležité osobnosti.[57] Mnozí lidé dvojího ducha byli u svých kmenů šamany, často se setkávali se snahou kolonizátorů je postavit mimo zákon nebo je přímo vyvražďovat. Vládní agenti chtěli vymýtit tradici Dvojího ducha a už jen pokus o život v rámci tradic byl považován za projev vzdoru a odporu.[58]

Po seznámení se s Dvojími duchy čtenáře možná napadne několik otázek. Jak je možné, že místní národy diverzitu pohlaví uznávaly a dokonce obdivovaly, a Evropané se je naopak snažili zlikvidovat za každou cenu? Jak je možné, že

---

[54] Tamtéž, S. 34.
[55] Tamtéž, S. 37.
[56] TRANSHISTORIE: 1. epizoda. Trans Prehistorie. *Institut Úzkosti* [podcast]. Praha, 2021, 1. 11. 2021 [cit. 2021-12-11]. Dostupné z: http://institutuzkosti.cz/events/transistorie-1-epizoda-trans-prehistorie?src=cz
[57] FEINBERG, Leslie. *Pohlavní štvanci: [od Johanky z Arku až po současnost]*. Praha: G plus G, 2000. Zde a nyní (G plus G). S. 35. ISBN 80-86103-32-3.
[58] Tamtéž, S. 38.

Evropané hned rozpoznali Dvojí duchy? Mohli snad něco takového znát už z Evropy?[59]

Nyní se v mapování trans historie přesuneme do Evropy, konkrétně do období středověku. Snad nejznámějším příkladem pravděpodobného transsexuálního chování je Johanka z Arku.[60] Často je vnímána jako feministický vzor, i když je postavou mnohem komplikovanější, než se zdá. Nenosila náhodou Johanka z Arku mužské šaty a zbraně?[61]

O Johance z Arku bylo napsáno více než deset tisíc knih, přesto historici fakt, že se Johanka z Arku oblíkala do mužských šatů, většinou přehlížejí.[62] Důvodem může být i to, že vnímají být transsexuálem jako úchylku, která není chování hrdinky hodna. Proto se o této stránce Johanky v hodinách dějepisu neučí. Pokud je už někde uvedeno, že nosila mužský šat, zdůvodní to tím, že žádný ženský šat vhodný k boji neexistoval. Přitom Johana nosila mužský šat i mimo válečné pole.[63]

Katolická církev využila toho, že Johana nosila mužské šaty, v obžalobě jako hlavní důvod, aby ji mohli v roce 1431 upálit.[64] Když Johanku zajali Burgunďané, spojenci Angličanů, tak o ní hovořili jako o *hommasse*, což by se mohlo přeložit jako mužatka. Angličané vyzvali katolickou církev, aby Johanku odsoudila za to, že nosí mužský šat. Svatá inkvizice tedy obvinila Johanku z nošení oděvů opačného pohlaví a z čarodějnictví.[65] Čarodějnictví jí ovšem nebyli schopni dosvědčit, i z toho důvodu, že Johana byla zarytá katolička.[66]

---

[59] Tamtéž, S. 43.
[60] FIFKOVÁ, Hana et al. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2008. S. 14. ISBN 978-80-247-1696-1.
[61] TRANSHISTORIE: 1. epizoda. Trans Prehistorie. *Institut Úzkosti* [podcast]. Praha, 2021, 1. 11. 2021 [cit. 2021-12-11]. Dostupné z: http://institutuzkosti.cz/events/transistorie-1-epizoda-trans-prehistorie?src=cz
[62] FEINBERG, Leslie. *Pohlavní štvanci: [od Johanky z Arku až po současnost]*. Praha: G plus G, 2000. Zde a nyní (G plus G). S. 46-50. ISBN 80-86103-32-3.
[63] FAFEJTA, Martin. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. Ve Věrovanech: Jan Piszkiewicz, 2004. S. 50. ISBN 80-86768-06-6.
[64] Tamtéž
[65] Tamtéž, S. 46-50.
[66] TRANSHISTORIE: 1. epizoda. Trans Prehistorie. *Institut Úzkosti* [podcast]. Praha, 2021, 1. 11. 2021 [cit. 2021-12-11]. Dostupné z: http://institutuzkosti.cz/events/transistorie-1-epizoda-trans-prehistorie?src=cz

Soud ji odsoudil k trestu smrti a mimo jiné o jejím zvyku chodit oblečená jako muž prohlásil, že „se znovu a znovu vrací k hnusnému chování jako pes, který se vrací ke svým zvratkům“.[67] Nošení mužského oblečení pro ni tedy mělo nevratné následky. Kolem něho se totiž točila celá obžaloba. Při výslechu u soudu uvedla, že za nic na světě nepřestane nosit mužské šaty a zbroj. Raději uhořela v plamenech, než aby se vzdala své identity. Odpor inkvizice k jejímu trans chování se projevil i po popravě. Inkvizice rozhodla uhasit plameny a ukázat její nahé tělo, aby veřejnosti ukázali, že se jednalo o „pouhou ženu“.[68]

Dále se v hledání chování připomínající transsexualitu přesuneme do Francie. Bylo popsáno u bratra Jindřicha III., u abbého z Choisy (1644-1724) a diplomata Chevalier d'Eon de Beaumont (1728-1810). Od něj se odvozuje ne tak časté pojmenování transvestitismu *eonismus*.[69]

Z transkulturálního hlediska lze považovat různé změny a poruchy pohlavní identity za všudypřítomný fenomén. Nemůžeme však všechno takové chování identifikovat jako projevy transsexuality, takové závěry by byly příliš unáhlené. Kulturně antropologické výzkumy totiž poukazují na značnou variabilitu a kulturní rozmanitosti podobného chování.[70] Například se jedná o amerického antropologa, lingvistu a spisovatele Edgara Alstrupa Gregersena, který se narodil v roce 1934 a zemřel roku 2020.[71] Právě on popisuje několik kultur, které akceptovaly nekonformní chování vzhledem k pohlavní identitě, tedy chování jedinců, kteří se identifikovali s jiným než jejich biologickým pohlavím. Takový jev je nazýván *particismus*.[72] Gregerson se mimo to zabýval studiem lidské sexuality, které vyústilo v jeho známou knihu *The World of Human Sexuality*.[73]

---

[67] FEINBERG, Leslie. *Pohlavní štvanci: [od Johanky z Arku až po současnost]*. Praha: G plus G, 2000. Zde a nyní (G plus G). S. 46-50. ISBN 80-86103-32-3.
[68] Tamtéž, S. 48-50.
[69] FIFKOVÁ, Hana et al. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2008. S. 14-15. ISBN 978-80-247-1696-1.
[70] Tamtéž
[71] Edgar Gregersen. *The New York Times* [online]. New York: The New York Times Company a Arthur Gregg Sulzberger, 2022 [cit. 2022-02-26]. Dostupné z: https://www.legacy.com/us/obituaries/nytimes/name/edgar-gregersen-obituary?id=14208236
[72] FIFKOVÁ, Hana et al. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2008. S. 14-15. ISBN 978-80-247-1696-1.
[73] Edgar Gregersen. *The New York Times* [online]. New York: The New York Times Company a Arthur Gregg Sulzberger, 2022 [cit. 2022-02-26]. Dostupné z: https://www.legacy.com/us/obituaries/nytimes/name/edgar-gregersen-obituary?id=14208236

Vzhledem k tomu, že trans historie je velmi obsáhlé téma, tak jsem se věnoval pouze některým jejím částem a to od jejích počátků, které lze najít už v antice. Kapitolu o počátcích trans historie vzhledem ke stanovenému rozsahu bakalářské práce zakončuji v 18. století, protože cíl této kapitoly, tedy základní nastínění toho, že transsexualita není jen výdobytkem dnešní společnosti, byl splněn.

4 Sociální aspekt

Již Aristoteles považoval člověka za bytost přirozeně společenskou.[74] V tomto tvrzení ho následoval i Émile Durkheim, který poznal, že kromě tělesných potřeb lidskou bytost tvoří i sociální normy-řekněme složka společenská, kterou sdílí s populací.[75] Z tohoto důvodu jsem se rozhodl zařadit sociální aspekt jako jeden ze tří hlavních pilířů mé bakalářské práce, protože i trans lidé jsou neodmyslitelně součástí naší společnosti a řeší problémy s ní související. V sociální sféře je však plno témat, kterým je možné se věnovat. Já se konkrétněji zaměřím na roli transsexuality ve zdravotnictví a ve sportu, dále na dopad epidemie Covid-19 na trans komunitu a v neposlední řadě na trans organizace.

4.1 Zkušenosti transsexuálních pacientů ve zdravotnictví

Co se týče osob s genderovým nesouladem a zdravotnictví, tak jejich přijímání lékaři a ostatními pracovníky ve zdravotnictví je často problematické a zdravotníci nevědí, jak s nimi zacházet. Jednou z příčin je i jejich nedostatečná znalost této minority a jejich problémů.

U lékařů, kteří na transsexuální pacienty nejsou zvyklí, se vyskytují běžně nevhodné či urážlivé reakce.[76] Dokonce mají tyto osoby zkušenost i s tím, že byli lékařem necitlivě předváděni jako atrakce pro studenty či spolupracovníky. To poukazuje na celkově nízký respekt k soukromí a právům těchto pacientů.

Zvláštní problematikou je pak umisťování pacientů s genderovým nesouladem v nemocnicích, především v případech, kdy daná osoba nemá ještě úředně změněné pohlaví.[77]

Může se jednat například o FtM pacienta, který podstupuje hysterektomii (právě za účelem, aby mohl mít v ČR úředně změněné pohlaví) a je umístěn na gynekologickém oddělení s ženami. To může vyvolávat nepříjemné pocity pro obě

---

[74] DANICS, Štefan, Josef DUBSKÝ a Lukáš URBAN. *Základy sociologie a politologie. 4. upravené a rozšířené vydání.* Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. S. 139. ISBN 978-80-7380-751-1.
[75] Tamtéž, S. 133.
[76] BEŇOVÁ, Kateřina. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*. Praha: Úřad vlády ČR, 2007. S. 55. ISBN 978-80-87041-33-8.
[77] Tamtéž

strany, protože tento FtM pacient (nejen díky hormonální terapii) už vypadá jako běžný zástupce mužského pohlaví.

Systém na takové pacienty není uzpůsoben, a proto si musí například připlácet za nadstandardní pokoje, aby byli mimo ostatní pacienty.[78] Z vlastní zkušenosti ale musím uvést, že se v ČR nacházejí i nemocnice, které poskytují nadstandardní pokoje pro transsexuální pacienty zdarma, aby respektovaly jak jejich soukromí tak i pacientů opačného pohlaví na oddělení; jedná se například o Nemocnici v Českých Budějovicích.

Až alarmující informací je fakt, že jsou ze zahraničí popsány případy, kdy trans lidé zemřeli, jen proto, že nemocniční personál je odmítl hospitalizovat z důvodu, že si nevěděl rady s jejich pohlavím. Vzdělávání v oblasti etiky a lidské diverzity by mohlo přispět alespoň k částečnému zlepšení situace ve vztahu zdravotnictví a trans lidí.[79]

4.2 Transsexualita ve sportu

Olympijské hry v Tokiu byli výjimečné v mnoha ohledech, jedním z nich byla první účast veřejně vyoutovaných transsexuálních sportovkyň v historii. Účast transgender lidí ve sportu je velmi diskutované téma a hlavně pokud se jedná

o vrcholové sportovce a pravidla pro ně.

V listopadu 2021 *Mezinárodní olympijský výbor* zveřejnil nová pravidla pro trans a intersex sportovce, která široké veřejnosti připadají nedostatečná.

Rok 2004 byl pro transgender sportovce a sportovkyně přelomový, od tohoto roku totiž mohou soutěžit na olympiádách. Ovšem až o 17 let později jsme mohli v Tokiu vidět první olympioniky, kteří prošli coming outem a hlásí se ke své trans identitě. Nejvíce se diskutovalo o vzpěračce Laurel Hubbard z Nového Zélandu, která podstoupila změnu pohlaví MtF.

Nejvíce problematické jsou pro ostatní cis soupeřky a veřejnost právě ženy, které prošli tranzicí **MtF**. Argumenty většinou jsou, že tělo, které dospívalo jako

---

[78] BEŇOVÁ, Kateřina. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*. Praha: Úřad vlády ČR, 2007. S. 55. ISBN 978-80-87041-33-8.
[79] Tamtéž

mužské, bude vždy výkonnější než ženské, přestože procházejí hormonální terapií a mají tedy podobné hladiny hormonů jako ostatní soupeřky.

Sportovci **FtM** tedy nejsou tak diskutovaným tématem, protože jejich biologické pohlaví při narození bylo ženské. Kolují tedy názory, že se cis mužům nemohou vyrovnat. Nebinární lidé také nejsou problém, protože zůstávají soutěžit v kategorii, která je totožná s jejich biologickým pohlavím.

Horší podmínky se mohou týkat i **cis** žen, které mají například jen od narození zvýšenou hladinu testosteronu. To byl případ i jihoafrické atletky Caster Semenya. Po jejím rekordním čase v atletice na mistrovství světa v roce 2008 v Berlíně ji mezinárodní asociace atletických federací (IAAF) vyzvala k podstoupení testu pohlaví. Zpětně v roce 2018 vydala nařízení, že musí podstoupit terapii za účelem snížení hladiny testosteronu. Atletka uposlechla nařízení a podstoupila hormonální terapii, která měla ovšem negativní vliv na fyziologické procesy v jejím těla a zároveň tím byla negativně ovlivněna i její psychika. Domáhá se proto už několik let spravedlnosti u soudu.

Dva roky pracoval *Mezinárodní olympijský výbor* s více než 250 sportovci, mezinárodními federacemi a dalšími sportovními organizacemi i odborníky z oblasti lidských práv, medicíny a práva na aktualizaci pravidel. Doposud na olympiádě startovalo podle pravidel z roku 2015 pro trans a intersex osoby. Tato pravidla už však připadala *Mezinárodnímu olympijskému výboru* zastaralá.

Nový dokument už například neobsahuje pravidlo pro výši hladiny testosteronu, jako tomu bylo dosud. Obsahuje deset principů, které mají být klíčové při sepisování nových pravidel sportovními federacemi. Tato pravidla se odrazí už na zimní olympiádě v Pekingu v roce 2022.

Tělesné prohlídky za účelem stanovení pohlaví daného člověka se už dít nebudou. Nyní je pro Mezinárodní olympijský výbor prioritou tělesná autonomie sportovců a sportovkyň. Testy, které určují pohlaví, genderovou identitu nebo pohlavní variace, jsou nyní zakázané. Účast trans a intersex sportovců má být zakázána pouze tehdy, pokud bude jejich zvýhodnění dokázáno seriózním výzkumem.

Trans organizace takové rozhodnutí hodnotí velmi pozitivně, protože otevírá dveře trans atletům do světa sportu. Z jedné strany takové rozhodnutí

můžeme brát, že se olympiáda vrací ke své původní myšlence, kterou není vítězství, ale harmonie těla a ducha, fair play a mírová spolupráce mezi národy.[80] Jak se ale společnost vyrovná s takovou změnou a novými pravidly, je ovšem věc druhá.

4.3 Dopad epidemie SARS CoV-2 na osoby s genderovým nesouladem

Epidemie Covid-19 má na naši společnost takový dopad, že jen málo z nás napadne se ptát, jaký specifický negativní dopad má na transsexuální osoby. Z toho důvodu se v této kapitole zaměřím na souvislosti mezi epidemií SARS CoV-2 a osobami s genderovým nesouladem, ať už se jedná o prodloužení čekací doby na operace, jejich mentální zdraví nebo domácí násilí.

V dobách krizí trpí nejvíce ti, kteří žijí na okraji. Od vypuknutí pandemie byly COVID-19 zasáhnuty trans komunity po celém světě. V roce 2020 vyšlo najevo velké množství zpráv o trans osobách a dalších minoritních skupinách, které se ocitly bez domova, jídla a léků, čelily násilí a zneužívání po celém světě. Ačkoli komunitní organizace tyto následky potvrzují, tak data rozlišená na základě genderové identity nebyla dostatečně zpracována. TGEU monitoruje dopad COVID-19 na trans komunity v Evropě a Střední Asii od března 2020. Největší negativní dopad pociťují trans lidé, kteří jsou bez domova, migranti, příliš mladí nebo staří a pracovníci v sexuálním průmyslu. Většina vlád nevyhodnotila konkrétní situaci trans komunity ani jejich specifickou zranitelnost, protože trans populace nejsou v nouzových plánech řešeny.

Transsexuální pacienti už před pandemií čelili nesnadnému přístupu k obecné zdravotní péči a té související se změnou pohlaví. Co se zdravotnictví týče, trans osobám stejně jako ostatním pacientům s „neakutním“ problémem, byly zrušeny a přeloženy operaci na neurčito. Objevoval se i nedostatek hormonů pro hormonální terapii a obecně diskriminační přístup ve zdravotnických zařízeních.

---

[80] Olympiáda má nová pravidla pro účast trans a intersex sportovců. Je to konec měření testosteronu a nedůstojných vyšetření. *LUI* [online]. Praha: Diversity media, 2021, 30. 11. 2021 [cit. 2021-12-07]. Dostupné z: https://www.lui.cz/lide-zivot/17727-olympiada-ma-nova-pravidla-pro-ucast-trans-a-intersex-sportovcu-je-to-konec-mereni-testosteronu-a-nedustojnych-vysetreni

Trans lidé v některých zemích potřebují cestovat v rámci své země nebo do zahraničí, aby si mohli koupit potřebné hormony, ovšem s omezením pohybu to nebylo možné. Někde také došlo k uzavření klinik, které se zabývají diagnostickými procesy genderové identity. Operace, u kterých je běžné, že zajištění termínu trvá roky, byly často odkládány nebo rušeny, stejně jako před a pooperační péče (endokrinologové, všeobecná praktici atd.).

Co se týče socio-ekonomického statusu, tak se také objevilo několik negativních dopadů. Jelikož byli trans lidé nuceni zůstávat více doma, často v rodinách, které je nepřijímají, tak se zvedlo procento domácího násilí.

V otázkách bezpečí byly také neblahé účinky. Instituce, které jsou zodpovědné za změnu pohlaví v dokladech, byly zavřené, takže život se starými doklady měl neblahé účinky na kvalitu života trans osob zejména v oblasti pracovních příležitostí a bezpečí. Lockdown a další karanténní opatření si vybraly velkou daň zejména pro trans děti a mládež, kteří žijí mezi nepodporujícími a násilnými příbuznými. Sebeizolace a sociální distancování měla i dopad na zhoršení psychické pohody, duševního zdraví trans osob. Zrušení podpůrných skupin pro trans osoby zvýšilo i pocity dysforie.[81]

Mezi mimořádné opatření Ministerstva zdravotnictví patřilo i omezení provádění zdravotních výkonů a přijímání nových pacientů a zrušení naplánovaných chirurgických zákroků. Toto opatření se dotklo i zrušení operací vedoucích ke změně pohlaví.

Ministerstvo zdravotnictví vyzývá k možnosti prodloužení doporučujícího stanoviska odborné komise k chirurgickým zákrokům transsexuálních osob. Stačí na Ministerstvo zdravotnictví poslat žádost o prodloužení s odůvodněním na epidemiologickou situaci.[82]

---

[81] FEDORKO, Boglarka, Anwar OGRM a Sanjar KURMANOV. Impact assessment: COVID-19 and trans people in Europe and Central Asia. *TGEU* [online]. 2021 [cit. 2021-12-11]. Dostupné z: https://tgeu.org/wp-content/uploads/2021/01/impact-assessment-covid19-and-trans-people-in-europe-and-central-asia.pdf

[82] Prodloužení doporučujícího stanoviska Odborné komise pro provádění změny pohlaví transsexuálních pacientů. *Ministerstvo zdravotnictví České republiky* [online]. Praha, 2021 [cit. 2021-12-03]. Dostupné z: https://www.mzcr.cz/prodlouzeni-doporucujiciho-stanoviska-odborne-komise-pro-provadeni-zmeny-pohlavi-transsexualnich-pacientu/?fbclid=IwAR0gqEkdyYxKXqxLrFRx2b6XaLYp6zYcwXl_C3Jair63S702osHhOoD_M2Q

4.4 Trans organizace

Občanské sdružení *Transforum*, založené roku 1998, bylo v roce 2007 jediná česká organizace reprezentující zájmy transsexuálních osob. K aktivitám mimo komunitu docházelo v té době například v podobě prosazování zájmu trans lidí při tvorbě antidiskriminačního zákona nebo udělování cen *Transpřítel*.[83] Nyní existuje již více organizací a jednou ze známějších je *Transparent*.

Organizace *Trans*parent z. s.* je první neziskovou organizací, která usiluje o dosažení sociální spravedlnosti, prosazování práv a pozitivních společenských změn ve prospěch trans a genderqueer osob v České republice. Zakladateli jsou překladatel Viktor Heumann a v současné době multimediální producent pro Český rozhlas Damian Machaj.[84] Sdružení bylo založeno na jaře 2015, kvůli potřebě vzájemného sdílení informací a zkušeností v rámci trans komunity a následného úsilí o změny v právní oblasti rovnosti transgender osob. Organizace *Trans*parent* se tak snaží o rozšíření povědomí, následné pochopení a přijetí trans, nebinárních a intersex osob jak na společenské, tak na legislativní úrovni.[85]

Jelikož tato organizace zná a respektuje aktuální potřeby trans komunity, rozhodl jsem se pro svou práci čerpat informace i z jejich stránek.

---

[83] BEŇOVÁ, Kateřina. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*. Praha: Úřad vlády ČR, 2007. S. 67. ISBN 978-80-87041-33-8.
[84] Odvaha být sám sebou. *Artikl* [online]. Praha: media4free, 2021, 13.05.2018 [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: http://artikl.org/tema-mesice/odvaha-byt-sam-sebou
[85] O Trans*parentu: Prostor pro sdílení a porozumění. *Transparent* [online]. Praha, 2022 [cit. 2022-03-11]. Dostupné z: https://jsmetransparent.cz/o-nas/

5 Právní aspekt

Jelikož studuji na Fakultě bezpečnostně právní, tvoří právo značnou náplň mého studia. Nejen z tohoto důvodu je druhým ze tří pilířů mé bakalářské práce právě právní aspekt transsexuality. Dalším důvodem je i to, že právo je její nedílnou součástí. Muž i žena mají rozdílná práva a povinnosti, které jsou zakotveny v právním řádu. Změna pohlaví, její podmínky a důsledky jsou tedy také ustanoveny v právní úpravě, aby nedocházelo k nejasným situacím, ve kterých by jedinec například nebyl příslušníkem ani jednoho pohlaví. V této hlavní kapitole rozeberu legislativní změnu pohlaví v ČR včetně bližšího pohledu na sterilizaci a odbornou komisi. Podrobně popíši, jak zde probíhá proces změny pohlaví včetně jeho fází. Následně se zaměřím na právní úpravu související se změnou pohlaví v porovnání s jinými státy. Poslední kapitola v právním aspektu pojednává o statistikách počtu trans klientů včetně vývoje žádostí o změnu pohlaví.

5.1 Legislativní úprava změny pohlaví v České republice

Českému právnímu řádu jsou známá pouze 2 pohlaví – muž a žena. Právní definici těchto pojmů ovšem nenajdeme. Definovat mužské a ženské pohlaví je tedy přenecháno mimoprávním disciplínám. To, jakého jsme pohlaví, je deklaratorně rozhodnuto již při narození podle fyzického vzezření jedince, zápisem do matriky a vystavením rodného listu. Z právního hlediska je cílem změny pohlaví uvedení jedince do takového právního stavu, se kterým se bude ztotožňovat. Přestože není možné dosáhnout úplné biologické změny, například pohlavní chromozomy zůstanou nezměněné.

Za rozhodující důvod k umožnění právní změny pohlaví se v praxi považuje zejména sterilizace neboli zamezení reprodukční funkce jedince.[86] Podmínka sterilizace je v trans komunitě velmi diskutovaným tématem zejména proto, že Česká republika je jedna z posledních zemí Evropy, která vymizení reprodukční

[86] FIFKOVÁ, Hana et al. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2008. S. 141. ISBN 978-80-247-1696-1.

schopnosti vyžaduje. Jelikož téma sterilizace a názory na ni jsou obsáhlé, věnuji mu samostatnou kapitolu.

V České republice je legislativní změna pohlaví vázána na chirurgický zákrok, při kterém dochází k trvalému znemožnění reprodukční funkce. Dle zákona se má za to, že dnem změny pohlaví je den, který uvede zdravotnická služba, která tento zákrok provedla.[87] Je ovšem potřeba ještě dojít na příslušný matriční úřad s potvrzením od sexuologa a o změnu pohlaví společně se změnou rodného čísla (případně i jména) požádat.

Na osobní a majetkové poměry nemá změna pohlaví vliv. Pokud byla osoba v manželství nebo registrovaném partnerství, pak takový status změnou pohlaví zaniká.[88] V praxi většinou není možné dostat kladné stanovisko od odborné komise k výkonu chirurgických zákroků, pokud předtím obdobný svazek nezanikl.

Ostatně podle zákona o specifických zdravotnických službách chirurgické zákroky související se změnou pohlaví ani nemohou být provedeny, pokud jste vstoupili do manželství, registrovaného partnerství anebo do obdobného svazku osob stejného pohlaví v cizině. Další podmínkou pro výkon chirurgického zákroku směřujícího ke změně pohlaví je dovršení 18. roku věku.[89]

5.1.1 Sterilizace

Pedagog a člen *Genderové expertní komory České republiky* Zdeněk Sloboda v rámci jeho kritiky, že by se ve formuláři *Sčítání lidu* měla objevit i kolonka genderové identity, vyjádřil i svůj pohled na sterilizace. Získané informace by mohly přispět k otázce, zda bychom měli jít cestou umožnění úřední změny pohlaví bez nutnosti předchozího chirurgického znemožnění reprodukce.

Ředitel odboru statistiky obyvatelstva Českého statistického úřadu Robert Šanda zdůvodňuje to, že je ve *Sčítání lidu 2021* brán ohled pouze na biologické pohlaví tak, že je důležité pro výpočet charakteristik plodnosti v populaci. V této

[87] Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník §29
[88] Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník §29
[89] Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách §21 odst. 2

souvislosti je ovšem důležité upozornit na český zákon, který změnu pohlaví podmiňuje sterilizací.[90]

Demografové se k tomu vyjádřili slovy „My nepotřebujeme v tomto ohledu zjišťovat, jak se kdo cítí. My pouze zjišťujeme to, zda je konkrétní osoba schopná porodit dítě.“[91] Pokud nás ovšem zajímají reprodukční statistiky, tak bychom měli zohledňovat i osoby, které prošli kompletně tranzicí, protože byly nuceny přijít o svou reprodukční funkci.[92]

5.1.2 Odborná komise Ministerstva zdravotnictví

Odbornou komisi ustavuje Ministerstvo zdravotnictví. Složení komise má svá pravidla, skládá se z osoby zastupující ministerstvo, právníkem, klinickým psychologem a lékaři specializovanými ve specifických oborech medicíny, jako je sexuologie, psychiatrie, endokrinologie a diabetologie a v neposlední řadě v oboru urologie nebo gynekologie a porodnictví.[93]

Členkou odborné komise Ministerstva zdravotnictví je i doktorka Zuzana Řeřichová, která vyučuje předmět Soudní psychiatrie a sexuologie na Policejní akademii v Praze.

Do 2 let od vydání doporučujícího stanoviska odborné komise je potřeba zahájit alespoň jeden chirurgický zákrok směřující k změně pohlaví, jinak končí platnost stanoviska.[94]

---

[90] PÁLOVÁ, Anna. Data o LGBT+ lidech státu chybí. Sčítání lidu promarnilo příležitost, tvrdí odborník. *Aktuálně.cz* [online]. 2021, 12.5.2021 [cit. 2021-12-05]. Dostupné z: https://zpravy.aktualne.cz/domaci/data-o-lgbt-lidech-statu-chybi-scitani-lidu-promarnilo-prile/r~6414685eac2211eb89ccac1f6b220ee8/

[91] Voldánová: Ve sčítání pište biologické pohlaví. Hlaste se klidně i k Jediům. *IDNES.cz* [online]. Praha: MAFRA, 2021, 27.3.2021 [cit. 2021-12-05]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/scitani-lidu-jolana-voldanova-pohlavi-jediove-nabozenstvi.A210326_152702_domaci_vov

[92] PÁLOVÁ, Anna. Data o LGBT+ lidech státu chybí. Sčítání lidu promarnilo příležitost, tvrdí odborník. *Aktuálně.cz* [online]. 2021, 12.5.2021 [cit. 2021-12-05]. Dostupné z: https://zpravy.aktualne.cz/domaci/data-o-lgbt-lidech-statu-chybi-scitani-lidu-promarnilo-prile/r~6414685eac2211eb89ccac1f6b220ee8/

[93] Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách §22

[94] Prodloužení doporučujícího stanoviska Odborné komise pro provádění změny pohlaví transsexuálních pacientů. *Ministerstvo zdravotnictví České republiky* [online]. Praha, 2021 [cit. 2021-12-03]. Dostupné z: https://www.mzcr.cz/prodlouzeni-doporucujiciho-stanoviska-odborne-komise-pro-provadeni-zmeny-pohlavi-transsexualnich-pacientu/?fbclid=IwAR0gqEkdyYxKXqxLrFRx2b6XaLYp6zYcwXl_C3Jair63S702osHhOoD_M2Q

5.2 Proces změny pohlaví v České republice

Proces přeměny pohlaví rozhodně není krátkodobou záležitostí. Jedná se naopak o celoživotní proces, který probíhá podle určitých pravidel a osvědčených postupů. První model postupování při diagnostice genderového nesouladu vznikl v ČR na půdě Sexuologického ústavu 1. LF a VFN v Praze. Tento terapeutický plán byl rozdělen do pěti let a stanovil přísná pravidla o průběhu a postupu v každém z těchto roků. V tehdejší době se jednalo o revoluční plán,[95] v současné době je doporučováno používat méně striktně vymezené postupy a dbát hlavně na individuální potřeby klienta.[96]

Dnes se u nás užívá model, který můžeme rozdělit do několika fází:

1) diagnostika,
2) rozhodovací proces,
3) RLT (Real Life Test – roční test života v opačné pohlavní roli),
4) hormonální terapie,
5) operativní zákroky,
6) pooperační období.[97]

Některé fáze probíhají podle přesného a časově vymezeného postupu (například doba užívání hormonů před chirurgickými zákroky musí trvat alespoň jeden rok) a u některých záleží doba trvání na individualitě pacienta (a diagnostice). Některé fáze se mohou překrývat nebo prolínat.[98] Fáze hormonální terapie ale trvá celý život, protože těla osob s genderovým nesouladem nedokážou produkovat hormony opačného pohlaví.

To, že se člověk odhodlá k tomu, že začne řešit svůj genderový nesoulad, ještě neznamená, že proces změny může ihned začít. V současné době je sexuologů, kteří se věnují transsexuálním klientům, velký nedostatek. Důsledkem je dlouhé období mezi termínem objednání a přijetím pacienta do sexuologické

---

[95] FIFKOVÁ, Hana et al. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2008. S. 77. ISBN 978-80-247-1696-1.
[96] FIFKOVÁ, Hana et al. *Transsexualita: diagnostika a léčba*. Praha: Grada, 2002. S. 43. ISBN 80-247-0333-5.
[97] FIFKOVÁ, Hana et al. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2008. S. 77. ISBN 978-80-247-1696-1.
[98] Tamtéž

ordinace. Obvykle trvá v řádu měsíců až dva roky, a to prodlužuje dobu, po kterou musí tyto osoby žít s **genderovou dysforií**.

5.2.1 Diagnostika

Trvání diagnostické fáze nelze přesně časově vymezit, záleží na tom, jak daleko je jedinec v poznání své identity. Někteří klienti přicházejí do sexuologických ordinací již s jasnou představou o sobě samých a sexuolog zpravidla nemá pochyby o jejich opačné genderové příslušnosti. Další sexuologické postupy v těchto případech diagnózu potvrdí. Na opačnou stranu existují i klienti, kteří přicházejí na svou identitu klidně i několik let. Snaží se zjistit, jestli hlavní důvod jejich rozladu a případných depresí je právě genderová dysforie. Jejich „hledání se" není ze stran doktorů nijak urychlováno.

Z hlediska bližšího přiblížení diagnostických metod je možné je nastínit pomocí následujícího rozdělení diagnostických vyšetření:[99]

„a) vyšetření nezbytně nutná (řízený diagnosticky orientovaný rozhovor, psychologické vyšetření, interní a endokrinologická vyšetření apod.)

b) vyšetření doporučená

c) vyšetření prováděná z výzkumných účelů, o jejichž absolvování je třeba klienta speciálně požádat a vysvětlit mu jejich účel (například vyšetření genetické)."[100]

5.2.2 Rozhodovací proces

Fáze rozhodovací následuje po definitivním potvrzení diagnózy F64.0[101] transsexualismu. Stejně jako u diagnostiky je trvání této fáze individuální a u některých osob velmi minimalizované, protože sexuologickou pomoc vyhledají až v momentě, kdy si jsou jisti tím, že cítí nesoulad ve svém těle a touží po změně pohlaví. Ovšem i u těchto jedinců je povinností terapeuta klientům sdělit všechny možnosti terapie včetně kladů a záporů jednotlivých postupů. Klientům, kteří

---

[99] FIFKOVÁ, Hana et al. *Transsexualita: diagnostika a léčba*. Praha: Grada, 2002. S. 44. ISBN 80-247-0333-5.
[100] Tamtéž
[101] Od 1. 1. 2022 diagnózy HA60 „genderového nesouladu"

k rozhodování o započetí změny pohlaví potřebují více času, terapeut v průběhu poskytuje vyčerpávající informace, přičemž se je snaží co nejméně ovlivnit svými názory a postoji.[102]

5.2.3 RLT (Real Life Test)

Dojde-li klient v rozhodovací fázi k definitivnímu rozhodnutí pro změnu pohlaví a zároveň naplňuje podmínky diagnózy, zahajuje se takzvaný *Real life test* neboli roční test života v opačné pohlavní roli. V této fázi si jedinec otestuje schopnost žít v roli pohlaví, se kterým se identifikuje a postupně tak začíná vystupovat ve všech oblastech jeho života. Nabývá tak nové zkušenosti (RLE - real life experience) a zároveň ověřuje správnost svého rozhodnutí. Jde o složité období a to zejména z důvodu, že daná osoba ještě neužívá hormonální substituční terapii ani nemá za sebou žádné operativní zákroky, tudíž její vzhled zůstává téměř nezměněný a okolí takovou snahu může často odmítat. Podporu může poskytovat alespoň úřední akt změny jména na neutrální tvar. V období RLT mužské či ženské jméno často komplikuje běžný život, a proto mohou požádat o změnu na neutrální tvary. Existuje ovšem poměrně omezený seznam neutrálních jmen, mezi které patří například Nikola, Alex nebo René. Za neutrální příjmení je považován takzvaný nesklonný tvar, kdy původní příjmení bude končit koncovkou -ů, -ých (Nováků, Novotných). Další možností může být příjmení, které je tradičně nesklonné (Krejčí, Janů) nebo příjmení cizího původu (Winter).[103] Novela zákona o matrikách účinná od 1. 1. 2022 je pro trans osoby velkým pozitivem. Povoluje totiž osobám, které jsou úředně ženy, změnit své příjmení tak, aby nebylo v přechýleném tvaru. Žádost o změnu již nebude podmíněna některou z podmínek, jakou je například, že osoba s úředně ženskými doklady má manžela cizince (respektive partnerku cizinku).[104] Jejich příjmení už tak nebudou muset přilákávat zbytečnou pozornost již na první pohled.

---

[102] FIFKOVÁ, Hana et al. *Transsexualita: diagnostika a léčba*. Praha: Grada, 2002. S. 44. ISBN 80-247-0333-5.
[103] Tamtéž, S. 45.
[104] Češky od Nového roku nemusí přechylovat. *Toman & Partneři | Advokátní kancelář Praha* [online]. Praha, 2022, 23.11.2021 [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: https://iustitia.cz/blog/clanky/cesky-od-noveho-roku-nemusi-prechylovat.html

5.2.4 Hormonální terapie

Hormonální substituční terapie (v anglickém jazyce HRT Hormone Replacement Therapy) je pochopitelně rozdílná u trans mužů (FtM) oproti hormonální terapii u trans žen (MtF). Každému trans jedinci by se měla hormonální terapie předepisovat individuálně na základě jeho potřeb a zdravotní způsobilosti.

Možná tento fakt není široké veřejnosti tak známý, ale každý lidský organismus má v těle „mužský" hormon **testosteron** a zároveň „ženské" hormony **estrogeny.**[105] Jen jejich hladiny se liší v závislosti na tom, jaké je naše biologické pohlaví. Každý člověk potřebuje ke správné funkci těla oba hormony.

Samozřejmě hormony nejsou v lékárně volně přístupné a prodají vám je pouze na základě receptu. Ten může osoba s genderovým nesouladem získat od svého sexuologa, endokrinologa nebo praktického lékaře.

Kdo ovšem za hormonální terapii platí? Věc, o které se plno lidí z veřejnosti mylně domnívá, že je placena zdravotními pojišťovnami z veřejného rozpočtu. Trans lidé tak často čelí nesouhlasu s tím, aby byla péče o ně hrazena pojišťovnou, protože transsexualitu někteří lidé stále považují za výmysl dnešní doby. Ovšem na rozdíl od operativních zákroků, hormonální terapii si musí osoby trpící genderovým nesouladem hradit sami. Pro mnohé z trans osob je to výrazný výdaj, který může ovlivnit i jejich prvotní rozhodování se se změnou pohlaví začít. Hlavním důvodem je to, že hormonální substituci je nutné užívat celoživotně, tudíž je nutné s tímto výdajem „navíc" počítat až do konce života.

Z vlastní zkušenosti pravidelného užívání hormonů mám především informace o hormonální terapii pro trans muže. Existuje více možností a podob hormonů a podle vámi preferovaných kritérií se můžete rozhodnout, kterou podobu zvolíte. Většina trans mužů začíná s tabletkami jménem Undestor, protože obsahují méně androgenů[106] než injekční podoba testosteronu a tudíž se

---

[105] Hormonální terapie – trans ženy a trans femininní osoby. *Transparent* [online]. Praha, 2022 [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: https://jsmetransparent.cz/hrt-fem/

[106] Androgeny jsou mužské pohlavní hormony. Jsou odpovědné za vývoj mužského typu genitálu během prenatálního vývoje i za růst pohlavních orgánů a vývoj sekundárních pohlavních znaků během puberty. Testosteron je základní mužský pohlavní hormon. Je odpovědný za většinu fyziologických účinků androgenů.

předepisují na začátek tranzice, aby si na změnu tělo zvyklo. Po zhruba 1-3 měsících je doporučováno přejít buď na injekční nebo na gelový zdroj testosteronu.

Co se týče injekcí, v České republice je dostupný buď Sustanon, který se vpichuje do svalu ve většině případů jednou za tři týdny a jeho cena se v současnosti pohybuje okolo 200 kč.[107] Dlouhodobější zdrojem hormonů pro trans muže je Nebido, které je doporučováno aplikovat ve tříměsíčním intervalu. Jeho cena už se pohybuje mezi 2000 až 2800 kč, v závislosti na dané lékárně.[108] Další ze zmiňovaných možností je gel obsahující testosteron, který začal být v České republice dostupný teprve nedávno a to pod názvem Testavan s orientační prodejní cenou 1100 kč.[109]

K přípravkům předepisovaným v České republice pro trans ženy (případně nebinární osoby, které touží po větší feminizaci těla) patří Estrofem v kombinaci s Androcurem. Estrofem slouží ke zvýšení estrogenů v těle, zatímco Androcur zabraňuje produkci testosteronu. V případě, že hladina estrogenů není ani po užívání Estrofemu dostatečná, předepisuje se v ČR injekční forma hormonů a to neofolin. Ženské hormony lze užívat i v dalších podobách, jakými jsou estrogenové krémy či náplasti a spreje.[110] Trans ženy se pomocí umělých látek v podobě hormonální terapie snaží dosáhnout feminizace těla a přiblížení se k ženskému vzhledu.[111] Balení Estrofemu vychází na 100 Kč[112] a ceny Androcuru se v českých lékárnách pohybují okolo 650 Kč. Oba přípravky jsou v podobě tabletek, přičemž tabletky Estrofemu se užívají každodenně.[113]

Některé hormonální změny jsou nevratné a jiné po případném vysazení hormonů odezní. Kromě fyzického vzhledu hormonální substituce způsobuje

---

[107] Sustanon. *Státní ústav pro kontrolu léčiv* [online]. Praha, 2022 [cit. 2022-03-06]. Dostupné z: https://www.sukl.cz/modules/medication/detail.php?kod=0186652

[108] Nebido. *Státní ústav pro kontrolu léčiv* [online]. Praha, 2022 [cit. 2022-03-06]. Dostupné z: https://www.sukl.cz/modules/medication/detail.php?kod=0019373

[109] Testavan. *Státní ústav pro kontrolu léčiv* [online]. Praha: SÚKL, 2022 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: https://www.sukl.cz/modules/medication/detail.php?code=0220949&tab=prices

[110] Hormonální terapie – trans ženy a trans femininní osoby. *Transparent* [online]. Praha, 2022 [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: https://jsmetransparent.cz/hrt-fem/

[111] Tamtéž

[112] Estrofem. *Státní ústav pro kontrolu léčiv* [online]. Praha, 2022 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: https://www.sukl.cz/modules/medication/detail.php?code=0096491&tab=prices

[113] Androcur. *Státní ústav pro kontrolu léčiv* [online]. Praha, 2022 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: https://www.sukl.cz/modules/medication/detail.php?code=0224641&tab=prices

i změny psychické, všechny tyto změny jsou ovšem velmi individuální a záleží především na genetice jedince.

5.2.5 Operativní zákroky

Co se týče **první operace** změny pohlaví, historické prameny zmiňují dánského malíře Einara Wegenera. Pod svým zvoleným jménem Lily Elbe vystupoval jako žena a rozhodl se v roce 1930 podstoupit v Drážďanech sérii operací, které měli vést k vytoužené změně pohlaví. Bohužel po páté operaci Lily na drážďanské klinice zemřela.

Jako **první úspěšná operace** se uvádí změna bývalého amerického vojáka George Jorgensena na ženu, kterou provedl Harry Benjamin. Voják se nakonec pod jménem Christine stal hvězdou nejen bulvárního dobového tisku.[114]

Po splnění podmínek, kterými v České republice jsou alespoň jeden rok trvající hormonální substituční terapie, déle než rok úspěšně probíhající RLT, klient může požádat *komisi Ministerstva zdravotnictví* o doporučení k zahájení chirurgických zákroků (blíže o komisi viz kapitola o odborné komisi). Komise rozhoduje na základě ošetřujícího sexuologa a dále na základě posudku od odborníka na terapii nezávisle působícího a rozhovoru s klientem. O souhlas k započetí operativních změn pohlaví lze požádat až po dovršení osmnáctého roku života. Jelikož jsou tyto zákroky zásadní a nevratné, je plnoletost považována jako minimální podmínka pro jejich realizaci.

Po získání doporučení od *komise Ministerstva zdravotnictví* klient plánuje své operativní kroky individuálně, dle svých potřeb a možností. Chirurgické výkony jsou samozřejmě rozdílné u FtM a MtF klientů, například u trans mužů se jedná o mastektomii (odstranění mléčných žláz) nebo hysterektomii (odstranění dělohy) a u trans žen je běžnou operací vasektomie (přerušení chámovodů za účelem sterilizace) nebo plastika prsů.[115]

---

[114] SPENCEROVÁ, Tereza. *Jsem tranďák!*. Praha: G plus G, 2003. S. 15-16. ISBN 80-86103-64-1.
[115] FIFKOVÁ, Hana et al. *Transsexualita: diagnostika a léčba*. Praha: Grada, 2002. S. 46-47. ISBN 80-247-0333-5.

5.2.6 Pooperační období

Po chirurgickém zákroku kastrace, tedy znemožněním reprodukční funkce, již mohou jedinci s genderovým nesouladem požádat o úřední změnu pohlaví. Klient mění své jméno a příjmení na tvary definitivně mužské či ženské, obdrží nový rodný list, nové rodné číslo a u FtM se změní u kolonky pohlaví F na M a u MtF naopak. S novými doklady si musí klient vyřídit změnu všech dosavadních dokladů a dokumentů, a to i se zpětnou platností (maturitní vysvědčení, výuční listy či vysokoškolské diplomy).[116] Takové vyřizování je nejen časově náročné, ale některé úřady nebo ústavy mohou klientovi situaci zkomplikovat, protože se s takovým požadavkem setkávají poprvé a nevědí, že na to má právo.

V nadcházející životní etapě má jedinec práva a povinnosti jako každý jiný příslušník daného pohlaví. FtM osoby mají tudíž stejná práva a povinnosti jako cis muži, bez žádných výhod. Stejně je tomu i u MtF, kteří se stanou úředně ženami. Trans muži se mohou ženit, trans ženy se mohou vdávat a všechny páry mohou využít prostředků pro neplodné dvojice. Jedinou výjimkou je základní vojenská služba u FtM, jelikož jsou uznáni ze zdravotních důvodů trvale neschopnými vykonávat tuto povinnost.[117]

Všechny tyto úřední kroky mohou nastat až na základě písemného doporučení terapeuta, které musí obsahovat vyjádření o definitivním odstranění reprodukční funkce klienta či klientky. V ČR je možné za matku uznat pouze ženu, která dítě nosí ve své děloze a následně porodí. Nelze podle naší právní úpravy uznat za matku eventuální dárkyni vajíček, tudíž u FtM stačí hysterektomie (odstranění dělohy). Ve většině případů si trans muži stejně nechávají s dělohou odstranit i vaječníky a vejcovody, protože necítí soulad s těmito orgány a chtějí zabránit produkci estrogenů. U MtF dochází v rámci kastrace k odstranění varlat (s nadvarlaty).

Někteří klienti poté pokračují s dalšími operativními zákroky, které už nemají na úřední změnu žádný vliv. Každopádně je doporučováno, aby jedinec docházel i po „ukončené tranzici“ na pravidelné kontroly, užíval pravidelně

---

[116] Tamtéž, S. 47.
[117] Tamtéž

předepsanou farmakoterapii a absolvoval doporučené laboratorní kontroly a vyšetření například na endokrinologii.[118]

Kvalita života by se měla po této fázi výrazně zlepšit, protože jedinec už se velmi přiblížil vnější podobě své genderové identity. Mohu to potvrdit i já sám na sobě a na základě životních příběhů trans osob, se kterými jsem se setkal. Samozřejmě změna pohlaví za člověka nevyřeší všechny starosti všedních dnů, každopádně se jedná o „základní potřebu", bez které se dá jen stěží žít dál.

5.3 Porovnání zákonů souvisejících se změnou pohlaví České republiky a jiných států

Přestože by se dalo říci, že Evropská unie je jeden celek a jejími doporučeními by se měli řídit všechny členské státy, tak tomu tak není a jsou mezi zákony týkající se osob, které chtějí podstoupit změnu pohlaví, velké rozdíly. Česká republika je stále jedním z posledních států Evropy, kde je vyžadována sterilizace k úřední změně pohlaví stejně jako například v Rumunsku, Srbsku, Albánii nebo na Slovensku. I přes tento fakt nepovažuji podmínky pro trans osoby v České republice za nepřijatelné a je v naší zemi plno výhod, kterých si jako jedinec z této komunity velmi vážím, například toho, že chirurgické zákroky jsou hrazeny zdravotními pojišťovnami.

Maďarsko

Maďarsko není zemí, ze které bychom si měli brát příklad, co se týče práv osob s jinou genderovou identifikací.

Zatímco ostatní země směřují kupředu, v Maďarsku se zákony týkající se změny pohlaví zhoršily v nedávné době. Od 19. května 2020 je v Maďarsku znemožněna změna pohlaví. Na matričních úřadech a ve všech dokladech bude možné mít zapsané pouze biologické pohlaví neboli pohlaví přiřazené při narození a tento zápis již nebude možné změnit. Tím osoby s genderovým nesouladem přijdou o možnost si změnit jméno a doklady na základě genderu, se kterým se

[118] FIFKOVÁ, Hana et al. *Transsexualita: diagnostika a léčba*. Praha: Grada, 2002. S. 47. ISBN 80-247-0333-5.

ztotožňují. Následkem předkládání dokladů, které nejsou v souladu s jejich identitou ani vzhledem může být i vyloučení z ekonomického a společenského života, jak varovala i maďarská organizace Transvanilla.[119]

Před přijetím zákona zakazujícím změnu pohlaví varovali dokonce lidskoprávní instituce, OSN, Rada Evropy a Evropský parlament. Přesto pro návrh zákona hlasovala většina poslanců a to 134, 56 poslanců bylo proti a čtyři se zdrželi hlasování. Proti schválení zákona se ozvaly vlády Nizozemska, Německa

a Francie. Společně vyzvali maďarský kabinet k zrušení nového zákona, který transsexuální osoby připravil o právo na sebeurčení a lidskou důstojnost. Dále se s kritikou ozvalo i 63 europoslanců v jejich dopise, s podpisem i s českou poslankyní Radkou Maxovou (ANO).

Orbánova vláda propaguje tradiční křesťanské hodnoty a genderová ideologie je podle nich ohrožuje a ničí. Zákazu změny pohlaví už předcházel v říjnu 2018 zákaz všem univerzitám vyučovat obor genderová studia.[120]

Za alespoň malé vítězství pro transsexuální a intersex osoby v Maďarsku můžeme považovat rozhodnutí tamního ústavního soudu. Ten totiž rozhodl, že zákonný zákaz změny pohlaví neplatí retroaktivně. To v praxi znamená, že ty transgender osoby, které začaly své pohlaví měnit v dokladech před březnem 2020, mohou proces změny dokončit. Přesto se jedná pouze o malý pokrok vzhledem k závažnosti nového zákona.[121]

Maďarský premiér Viktor Orbán tímto zákonem v omezování transgender osob neskončil. V Maďarsku od 7. července 2021 začal platit zákon zakazující šíření materiálů odkazujících na změnu pohlaví nebo homosexualitu mezi mladými lidmi do osmnácti let. Materiály zobrazující změnu pohlaví se nesmí objevit ani ve školách, vzdělávacích programech, filmech nebo dokumentech.

---

[119] Návrat do minulosti. V Maďarsku zakázali trans lidem změnu identity. *Seznam Zprávy* [online]. Praha: Seznam.cz, 2021, 20. 5. 2020 [cit. 2021-12-07]. Dostupné z: https://www.seznamzpravy.cz/clanek/navrat-do-minulosti-v-madarsku-zakazali-trans-lidem-zmenu-identity-106723

[120] Tamtéž

[121] A Small Victory for Transgender Rights in Hungary. *Human rights watch* [online]. New York: Seven Stories Press, 2021, March 16, 2021 [cit. 2021-12-07]. Dostupné z: https://www.hrw.org/news/2021/03/16/small-victory-transgender-rights-hungary

Evropský parlament je opět proti tomuto rozhodnutí a navrhuje Evropské komisi, aby za něj udělila Maďarsku sankce. Podle předsedkyně Evropské komise Ursuly von der Leyenové jde právní norma proti všem základním hodnotám Evropské unie.

Podle maďarské organizace Háttér je tímto způsobem ohrožováno duševní zdraví mladých lidí, kteří jsou součástí LGBT komunity. Mít přístup k informacím a podpoře je pro ně klíčové. Průzkumy ukázali, že 40% osob z LGBT komunity v Maďarsku přemýšlí o sebevraždě a 30% už se o ni pokusilo.[122]

Již v roce 2007 bylo doporučováno ministru vnitra zavedení informačně neutrálního identifikátoru obyvatel (ve smyslu usnesení vlády ČR č. 340 z 23.3.2005). Než bude takový identifikátor zaveden, tak by měly být zpracovány alespoň takové postupy, při kterých nebude docházet k diskriminaci trans osob z důvodu předkládání rodného čísla, které je v České republice jasně genderově odlišeno.[123]

5.4 Statistiky počtu transsexuálních osob včetně vývoje počtu žádostí o změnu pohlaví

Počet transsexuálních a transgender lidí je neznámým faktem, o kterém se vedou spekulace. Určit přesný počet transgender osob je ještě složitější než u osob transsexuálních, jelikož definice transgender osob není tak konkrétní. **Transgender populace** je totiž definována překračováním genderových rolí a identit, ale neusiluje o celkovou změnu pohlaví. Česká republika neeviduje oficiální statistiky počtu osob, které změnu pohlaví absolvovaly či ji podstupují. Přesto existují odhady, které uvádějí, že v ČR je v populaci transsexuální osob

---

[122] Maďarský zákon zakazující zobrazování homosexuality mladším 18 let vešel v platnost. *Irozhlas* [online]. Praha: Český rozhlas, 2021, 7. července 2021 [cit. 2021-12-07]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/madarsko-homosexualita-zakaz-evropska-unie-nesouhlas_2107071059_voj

[123] BEŇOVÁ, Kateřina. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*. Praha: Úřad vlády ČR, 2007. S. 60. ISBN 978-80-87041-33-8.

okolo jedné desetiny promile, což v přepočtu odpovídá zhruba jednomu tisíci osob. Jaké má toto číslo vztah k celkové populaci trans lidí je ovšem těžké říci.[124]

Další otázkou je, jaký je poměr velikosti mezi MtF a FtM komunitou. Na základě výzkumů bylo zjištěno, že početní poměr mezi trans muži a trans ženami je velmi odlišný nejen napříč jednotlivými zeměmi, ale i mezi jednotlivými generacemi. V České republice výrazně převládalo zastoupení FtM oproti MtF po několik desetiletí, ale zhruba od 21. století se tato situace začala měnit. [125]

Významný český klinický psycholog a předseda Sexuologické společnosti ČLS JEP Petr Weiss, se kterým jsem měl tu čest se i několikrát setkat osobně, se k této problematice vyjádřil v pořadu *Máte slovo* s Michaelou Jílkovou na téma *Identita*.[126] Uvedl, že poměr mezi transsexuály FtM a MtF může být podle něj do značné míry i sociální otázkou. Pravděpodobně je poměr žadatelů podmíněn i rozdílem mezi obtížností mužské a ženské role ve společnosti. Poukazoval na zajímavý jev, kdy za socialismu ve všech socialistických zemích převládaly osoby FtM oproti Mtf až 8:1. Zatímco ve všech západních zemích to bylo úplně naopak a převládaly tedy ve stejném poměru MtF, to znamená muži, kteří se cítili ženami.[127]

Ještě větší neznámou je počet osob, které jsou zařazované mezi trans lidi

a žijí v genderové roli opačného pohlaví, ovšem bez motivace podstoupit příslušné lékařské a právní kroky vedoucí ke změně pohlaví v ČR. I když je počet těchto osob neznámý, tak se zdá, že je jich podstatně méně než transsexuálních lidí. Samostatnou skupinou jsou transvestité (TV) a cross-dresseři (CD) Jsou mnohem méně identifikovatelní a méně organizovaní než lidé s genderovým nesouladem, tudíž jejich počet jde jen stěží určit. Dochází pouze k nepřesným odhadům, že CD/TV jsou mnohonásobně početnější skupinou než osoby s genderovým nesouladem.[128]

---

[124] Tamtéž, S. 13-14.
[125] Tamtéž, S. 14.
[126] Máte slovo s M. Jílkovou. 500. díl, *Identita*. TV, ČT1, 23. září 2021, 21.40. Dostupné také z: https://www.ceskatelevize.cz/porady/10175540660-mate-slovo-s-m-jilkovou/221411030520025/
[127] Tamtéž
[128] BEŇOVÁ, Kateřina. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*. Praha: Úřad vlády ČR, 2007. S. 15. ISBN 978-80-87041-33-8.

Výjimečnou příležitost dozvědět se počet a další informace o osobách s genderovým nesouladem v České republice promarnil stát a to při sčítání lidu, které během roku 2021 probíhalo. Sčítání lidu se koná vždy po deseti letech, a tudíž další příležitost dozvědět se, kolik trans osob v naší zemi žije, bude až v roce 2031.

Hlavní problém se pro tyto osoby s genderovým nesouladem naskytl, když měly zvolit povinnou kolonku pohlaví a vybrat ze dvou nabízených možností (muž/žena). Ti, kteří ještě nemají úředně změněné pohlaví, se museli rozhodnout, zda zvolit pohlaví, které mají v občanském průkazu, ale neodpovídá tomu, kým se cítí, a mnohdy ani vnějšímu vzhledu nebo pohlavím, se kterým se identifikují, ale tím vlastně lhát statistickému úřadu.

Ze strany trans osob zaznělo, že kdyby sčítání nebylo povinné, tak by se raději nesčítaly. Při sestavování kolonek ve formuláři se s trans lidmi nepočítalo. Rádi by dostali odpověď na základní otázku této kapitoly „Kolik nás takových vlastně je? Stovky, tisíce, desetitisíce? Nebylo by dobré to zjistit právě Sčítáním?“

Zdeněk Sloboda z *Genderové expertní komory České republiky* považuje za významný nedostatek, že neexistují žádné statistiky o těchto osobách a stát měl využít příležitost získat tato data při sčítání lidu. Kromě neznámých informací o transgender osobách není známá ani sexuální orientace české populace. Podle Slobody by získané informace mohli využít třeba k proškolení policistů na možné řešení transfobie.

K problematice se vyjádřila i mluvčí *Sčítání 2021* Jolana Voldánová. Podle ní nerozhoduje *Český statistický úřad* o tom, která informace je pro stát žádoucí. Návrh zpracovávala jednotlivá ministerstva, požadavek na zjištění genderové identity nebyl uveden.

Objevují se i názory, že přidání otázky týkající se genderu by bylo příliš osobní. Tudíž i v případě uvedení otázky do sčítacího formuláře by se jednalo pouze o otázku dobrovolnou. Dobrovolnost otázky by mohla data zkreslit. Komparace s ostatními zeměmi: například Velká Británie letos otázku genderu

i sexuální orientace do formuláře zahrnula. Kromě kolonek muž a žena tam byly i jiné možnosti identity, například trans.[129]

I trans žena Lenka Králová v rozhovoru upozorňuje na promarněnou šanci státu zjistit, kolik je v Česku transsexuálních osob. Přestože existují různé odhady, liší se často až o 2 řády. Nikdo vlastně netuší, jak velký společenský „problém“ to je.[130]

Aby se mohlo zjistit, kolik je v ČR transsexuálních osob, nebinárních a intersex osob, musely by přibýt kolonky jako „trans žena“, „trans muž“, „intersex“, „nebinární osoba-jiné“, na druhou stranu je otázkou, jestli by osoby, kterých se to týká, vyplnily kolonky dle pravdy. Nemyslím to jen z důvodu, že by se mohly stydět nebo bát přiznat, že prošly tranzicí, ale například i z toho důvodu, že se plno osob s genderovým nesouladem už neoznačují jako „trans“. Jedná se většinou o osoby, které si prošly celkovou změnou pohlaví, mají za sebou i potřebné chirurgické zákroky ke změně rodného čísla a jména v dokladech. Je pravda, že po této změně nemáte v dokladech „T“ jako trans, či snad „FTM“ či „MTF“, máte zde klasické „F“ nebo „M“. Je tedy opravdu důvod, tyto kolonky při příštím sčítání lidu uvádět? Na druhou stranu, rozhodně neberu na lehkou váhu důležitost informace zjistit, kolik transgender osob v České republice žije, případně možnost sledovat jejich nárůst či pokles. Kdyby se zjistilo, že se již nejedná o takovou menšinu, třeba by se i zlepšily podmínky od zákonodárců.

---

[129] PÁLOVÁ, Anna. Data o LGBT+ lidech státu chybí. Sčítání lidu promarnilo příležitost, tvrdí odborník. Aktuálně.cz [online]. 2021, 12.5.2021 [cit. 2021-12-05]. Dostupné z: https://zpravy.aktualne.cz/domaci/data-o-lgbt-lidech-statu-chybi-scitani-lidu-promarnilo-prile/r~6414685eac2211eb89ccac1f6b220ee8/

[130] Trans žena: Stát při sčítání promarnil šanci zjistit, kolik nás tu je. *IDNES.cz* [online]. Praha: MAFRA, 2021, 2. 4. 2021 [cit. 2021-12-07]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/onadnes/vztahy/trans-zena-transgender-scitani-lidu-statistika-lenka-kralova-rozstrel.A210331_103235_ona-vztahy_mase

6 Bezpečnostní aspekt

Kromě práva jsou na Fakultě bezpečnostně právní důležitou součástí vzdělávacího plánu i předměty z bezpečnostního sektoru. Rozhodl jsem se tedy na transsexualitu podívat i z aspektu bezpečnostního. Jelikož jsou transsexuálové neodmyslitelnou součástí naší společnosti, tak i oni se mohou stát oběťmi nebo pachateli trestných činů. V takových případech pak nastávají jistá specifika, která je potřeba řešit, aby se s trans osobami nejednalo nesprávným případně nehumánním způsobem.

Z počátku popíšu fenomén transfobie a hate crime. Dále naváži kapitolou, která je s trestnými činy z nenávisti proti trans osobám úzce spojená a pojednává o spojitosti mezi transsexualitou a viktimností. V předposlední kapitole se na bezpečnostní aspekt podívám z jiného úhlu, a to z pohledu bezpečnostních složek a jejich začleňování trans osob do svých řad. V poslední ze čtyř kapitol se věnuji vězeňství v souvislosti s trans lidmi.

6.1 Transfobie a hate crime

Trans lidé, přestože svojí existencí nikomu neubližují a nesnižují kvalitu života ostatním lidem, se stávají častým terčem nenávistných výpadů. Je to běžným jevem v diskuzích na českých zpravodajských portálech, horší je však, když se něco takového děje ze strany členů rodiny nebo nejbližšího okolí. Žijeme v zemi, kde se nenávistným výrokem proti trans lidem celosvětově proslavila i sama hlava státu.

Hate crime, pojem který pochází z USA, definuje protiprávní činy proti lidem, majetku nebo organizaci z důvodu nenávisti pachatele proti kolektivní identitě těchto obětí. Jeho počátky datujeme do sedmdesátých let dvacátého století a na začátku nového století se rozšířil i v rámci mezinárodních organizací. Potřeba podchycení a zabránění zločinů páchaných z důvodů rasové, národní a etnické nenávisti (postupně i dalších oblastí), dala vzniknout konceptu *hate crime*.

Jako důvod k páchání trestných činů z nenávisti je příslušnost ke skupině definované na základě faktorů ať už skutečných či domnělých. Mezi tyto skupiny se řadí právě i transsexualita.[131]

Někdy se rozlišuje *hate speech* (nenávistný projev) a *hate violence* (násilí z nenávisti), přesto i některé verbální nenávistné projevy se řadí mezi hate crime, nemusí tedy jít jen o přímé fyzické násilí.[132]

Koncept *hate crime* v právu ovlivňuje zpřísňování trestů, definuje specifické činy motivované předsudky jako zvláštní zločiny a sestavuje statistiku hate crimes. Hate crime může mít negativní dopad jak na individuum, tak i na napadenou skupinu, na jinou zranitelnou skupinu i na společnost jako celek.[133]

Napadání osob s odlišnou genderovou identitou je v mnoha zemích stále bohužel nejen běžné, ale někde je jejich útlak dokonce zakotven v právním řádu. Právní ochrana před útoky na osoby s genderovým nesouladem je poměrně nedávnou záležitostí. Původně se koncepce hate crime utvářela proti rasistickému a xenofobnímu násilí, proto se o SOGI často hovoří jako o chráněných charakteristikách druhé úrovně, což znamená, že jejich ochrana je až na druhém místě.[134]

Dosud neexistovaly v ČR žádné oficiální ani neoficiální statistiky, které by se zaměřovaly na trestné činy s kolektivní předsudečnou motivací, tzv. hate crimes. Český trestní zákoník nezná speciální skutkovou podstatu trestných činů spáchaných z nenávisti k osobám s jinou genderovou identitou. Takové trestné činy se tedy neevidují, a proto ani nemohou mít vlastní statistiky.[135]

---

[131] MAREŠ, Doc. JUDr. PhDr. Miroslav, PhD. *Problematika Hate Crime.: Zahraniční zkušenosti a možnost aplikace tohoto přístupu v ČR s důrazem na trestné činy z nenávisti proti cizincům* [online]. Brno, 2011 [cit. 2021-11-29]. Dostupné z: https://www.mvcr.cz/soubor/problematika-hate-crime.aspx

[132] Tamtéž

[133] Tamtéž

[134] PETRUŽELKA, Benjamin, Václav WALACH a Klára KALIBOVÁ. Diskriminace a násilí motivované sexuální orientací nebo genderovou identitou: Online šetření mezi LGBT+ lidmi v Česku. *Česká kriminologie* [online]. Praha: Česká kriminologická společnost, 2021, **2020**(1) [cit. 2021-11-14]. ISSN 2464-6210. Dostupné z: https://ceskakriminologie.cz/cs/archiv/2020-1/diskriminace-a-nasili-motivovane-sexualni-orientaci-nebo-genderovou-identitou-online-setreni-mezi-lgbt-lidmi-v-cesku/Attachment

[135] BEŇOVÁ, Kateřina. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*. Praha: Úřad vlády ČR, 2007. S. 25. ISBN 978-80-87041-33-8.

Pojmy *hate crimes* a *hate speech* jsou i v doporučení *Výboru ministrů Rady Evropy* ze dne 31. března 2010, které se týká opatření v boji proti diskriminaci na základě sexuální orientace nebo genderové identity. V doporučení mimo jiné například stojí, že by členské státy měly zajistit, aby byl předsudečný motiv týkající se genderové identity brán v úvahu jako přitěžující okolnost při stanovování sankcí.[136]

Doporučení určené ministrovi spravedlnosti vyzývá ke stanovení v rámci trestního zákona, že motiv nenávisti z důvodu odlišné pohlavní identity bude znakem základní nebo kvalifikované skutkové podstaty zejména u násilných trestných činů (hate crimes).[137]

Přestože výzkumy veřejného mínění ukazují pokles předsudků proti sexuálním a genderovým menšinám v posledních desetiletích v ČR, tak situace stále není ideální ani v oblasti právní úpravy trestných činů z nenávisti páchaných proti osobám s genderovým nesouladem. Nedostatečná ochrana před diskriminací a násilím z nenávisti (hate crimes) je způsobena i absencí právní úpravy, kde by byly trestné činy z nenávisti kvalifikovány z důvodu genderové identity.[138]

Přestože rasa, národnost, příslušnost k etnické skupině, politické přesvědčení nebo náboženské vyznání může být podmínkou trestnosti anebo okolností zvyšující trestní sazbu, SOGI stále nepatří mezi chráněné charakteristiky ve skutkových podstatách trestných činů. Může to i vytvořit nerovnost mezi těmito skupinami ohroženými násilím z nenávisti. V roce 2016 to vypadalo, že se problém (v boji proti transfobii) částečně vyřeší, protože *Ministerstvo spravedlnosti České republiky* připravilo novelizaci trestného činu *Hanobení národa, rasy, etnické nebo jiné skupiny osob* (§ 355 trestního zákoníku). Novelizace měla mezi výčet chráněných charakteristik zahrnout i „sexuální orientaci“ a „pohlavní

---

[136] MAREŠ, Doc. JUDr. PhDr. Miroslav, PhD. *Problematika Hate Crime.: Zahraniční zkušenosti a možnost aplikace tohoto přístupu v ČR s důrazem na trestné činy z nenávisti proti cizincům* [online]. Brno, 2011 [cit. 2021-11-29]. Dostupné z: https://www.mvcr.cz/soubor/problematika-hate-crime.aspx

[137] BEŇOVÁ, Kateřina. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*. Praha: Úřad vlády ČR, 2007. S. 58-59. ISBN 978-80-87041-33-8.

[138] Nebo sexuální orientace, dále jen „SOGI“.

identitu“. Bohužel se toto rozšíření nesetkalo s podpořením od Poslanecké sněmovny.[139]

I v případě přijetí by novelizace vyřešila pouze otázku verbálních útoků na transgender osoby a u trestných činů s fyzickým násilím by nerovnost v ochraně těchto menšin zůstala.[140]

Nezakotvení SOGI v trestním zákoně negativně ovlivňuje i získání informací o těchto hate crimes prostřednictvím rezortních statistik. Trestné činy spáchané z důvodu pohlavní identity nejsou sledovány ani analyzovány. Trestné činy spáchané proti LGBT+ skupině evidenčně-statistický systém kriminality Policie ČR umožňuje sledovat, ovšem nebere zřetel na předsudečnou nenávist. Informace o této problematice jsou dostupné tedy především díky výběrovým šetřením, analýzám internetových diskusí a kvalitativním studiím.[141]

Na následujícím obrázku můžete vidět mapku, na které je zobrazena aktuální situace *hate crime laws* ve Spojených státech amerických.

---

[139] ČR zavádí trestný čin hanobení životního stylu třídy i podněcování nenávisti k homo, trans a asexuálům. *Česká justice* [online]. Praha: Media Network, 2022, 11.04.2016 [cit. 2022-03-06]. Dostupné z: https://www.ceska-justice.cz/2016/04/cr-zavadi-trestny-cin-hanobeni-zivotniho-stylu-tridy-i-podnecovani-nenavisti-k-homo-trans-a-asexualum/

[140] Výjimku mezi trestnými činy z nenávisti představuje pouze trestný čin Podněcování nenávisti vůči skupině osob nebo k omezování jejich práv a svobod (§ 356), který postihuje také útoky z důvodu třídy či příslušnosti k „jiné skupině osob“, kam lze zařadit též útoky kvůli SOGI. Viz. Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník §356 odst. 1.

[141] PETRUŽELKA, Benjamin, Václav WALACH a Klára KALIBOVÁ. Diskriminace a násilí motivované sexuální orientací nebo genderovou identitou: Online šetření mezi LGBT+ lidmi v Česku. *Česká kriminologie* [online]. Praha: Česká kriminologická společnost, 2021, **2020**(1), 2-3., [cit. 2021-11-14]. ISSN 2464-6210. Dostupné z: https://ceskakriminologie.cz/cs/archiv/2020-1/diskriminace-a-nasili-motivovane-sexualni-orientaci-nebo-genderovou-identitou-online-setreni-mezi-lgbt-lidmi-v-cesku/Attachment

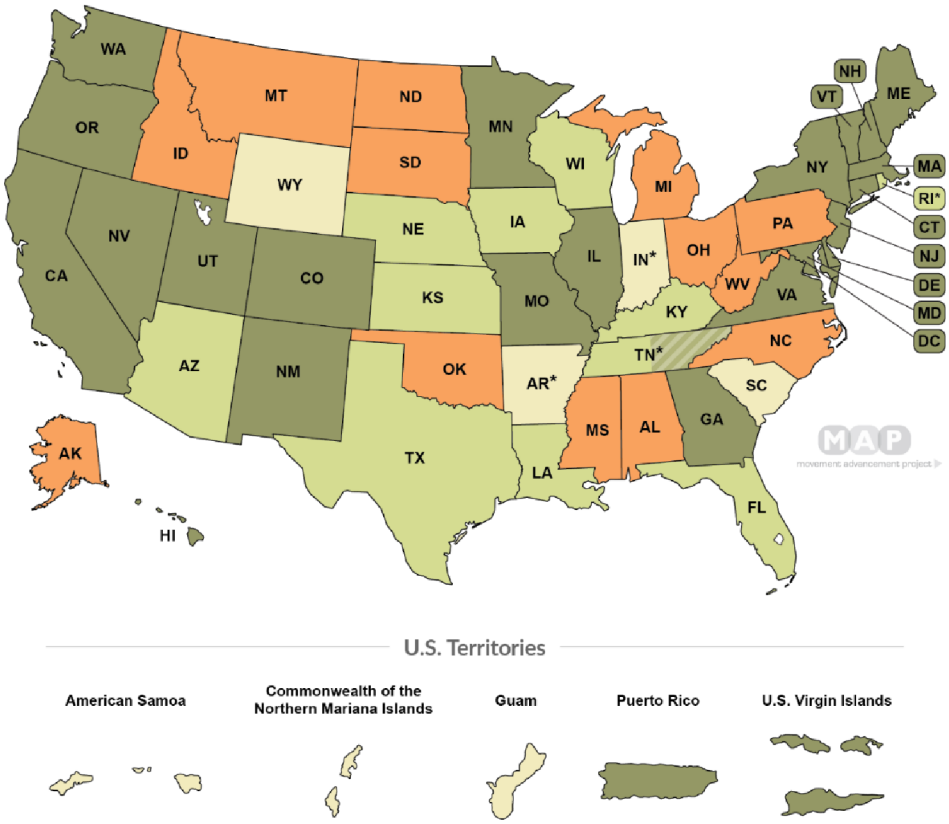

Obrázek 6.1 - Mapa států USA podle uzákoněných trestných činů z nenávisti[142]

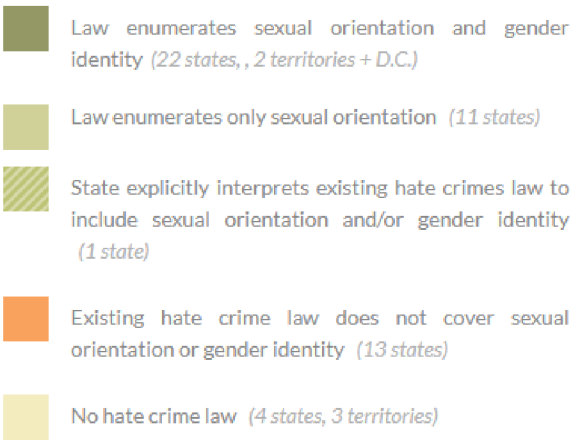

Obrázek 6.2 – Vysvětlivky k Obrázku 1

[142] Hate crime laws. *MAP (Movement Advancement Project)* [online]. 2022 [cit. 2022-03-06]. Dostupné z: https://www.lgbtmap.org/equality-maps/hate_crime_laws

Tmavě zelená barva znázorňuje státy, které do své právní úpravy trestných činů z nenávisti zahrnují i ty proti genderové identitě a sexuální orientaci. Patří mezi ně 22 států a 2 teritoria včetně D.C. Zatímco u států označených světle zelenou barvou už genderová identita zahrnuta není, ale sexuální orientace ano. Pouze jeden stát, který je označený zelenými proužky, výslovně interpretuje stávající zákon o trestných činech z nenávisti tak, aby zahrnoval sexuální orientaci a genderovou identitu. Oranžová barva značí státy, které mají ve svém trestním řádu zavedené trestné činy z nenávisti, ale nezahrnují charakteristiku genderové identity ani sexuální orientace. Béžová barva je určena státům, které ve své právní úpravě nemají uvedené žádné hate crime laws založené na jakékoli charakteristice.[143]

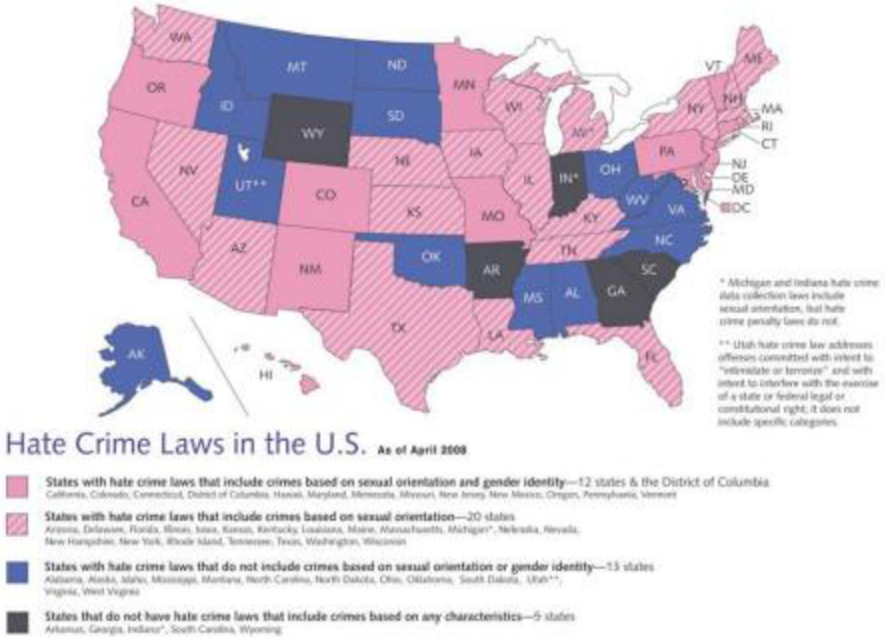

Obrázek 6.3 – Mapa států USA podle uzákoněných trestných činů z nenávisti z roku 2008[144]

[143] Tamtéž
[144] Tamtéž

Pro zajímavé srovnání se můžete podívat na mapu z roku 2008, kdy bylo v USA přes 10 států s *hate crime laws*, které obsahovali zločiny založené na sexuální orientaci a pro mou práci důležitější genderovou identitu. Převažovali státy, které uznávali zločiny z nenávisti proti sexuální orientaci, ale genderovou identitu nebrali v potaz.[145]

Druhou mapu Spojených států amerických z roku 2008 můžeme porovnat s aktuálním rokem 2022. Vývoj postupuje správným směrem, protože čím dál více států zahrnulo útok proti genderové identitě do své právní úpravy.

Růžově plnou barvou jsou vyznačeny státy s *hate crimes laws*, které obsahují zločiny založené na sexuální orientaci a genderové identitě. Růžovými proužky jsou vyznačeny státy s *hate crimes laws* které obsahují zločiny založené na sexuální orientaci. Modře jsou vyznačeny státy, které sice mají *hate crimes laws*, ale neobsahují charakteristiku sexuální orientace nebo genderové identity. Šedě jsou vyznačeny státy, které nemají zavedeny žádné *hate crimes laws* založené na jakékoli charakteristice.[146]

LGBT komunita v Evropě pojem hate crime preferuje, protože termíny jako rasistická kriminalita nebo politicky motivovaná kriminalita nechrání i LGBT komunitu. Koncept hate crime přejaly i nevládní organizace v ČR, které se zaměřují i na pomoc a podporu LGBT komunity. Obětem trestných činů s kolektivní předsudečnou motivací pomáhají i nevládní organizace, mimo jiné se angažuje i organizace *In-Iustitia*.[147]

I podle Rady Evropy jsou transgender osoby stále vystavovány transfobii a jiným formám intolerance, dokonce i ve vlastní rodině, proto vypsala doporučení pro své členy, aby se podnikly důležité kroky a mohli i tito lidé plně požívat lidských práv.

Jedno z doporučení se vztahuje přímo k policii a dalším OČTŘ (orgánům činném v trestním řízení) včetně soudců a to sice, aby členové těchto složek nabyli

---

[145] Tamtéž
[146] Tamtéž
[147] MAREŠ, Doc. JUDr. PhDr. Miroslav, PhD. *Problematika Hate Crime.: Zahraniční zkušenosti a možnost aplikace tohoto přístupu v ČR s důrazem na trestné činy z nenávisti proti cizincům* [online]. Brno, 2011 [cit. 2021-11-29]. Dostupné z: https://www.mvcr.cz/soubor/problematika-hate-crime.aspx

potřebných schopností a znalostí a byli schopni poskytnout potřebnou pomoc a podporu obětem a svědkům trestných činů z nenávisti spojených s genderovou identitou.

Další doporučení vyzývá členské státy k shromažďování a analyzování informací o incidentech motivovaných nenávistí vůči genderové identitě, i o povaze a výskytu takové diskriminace.

Nenávistné projevy jsou další téma týkající se doporučení Rady Evropy. Členské státy by měly podchytit veškeré podněcování, šíření nenávisti nebo jiných forem diskriminace proti transgender osobám. Takové projevy by neměly být povoleny a měly by být odsouzeny veřejností, ať už by se vyskytly v mediích nebo na internetu či v jiné podobě. Tato opatření by samozřejmě měla respektovat právo na svobodu projevu a být v souladu s článkem 10 Úmluvy a judikaturou Soudu.

Následující doporučení je velmi aktuálním tématem, protože bylo v nedávné době nerespektováno samotnou Hlavou České republiky. Evropská Rada se obrací na veřejné činitele a další zástupce státu, aby podporovali toleranci a respekt k lidským právům transgender osob. A to při jakékoli účasti v dialogu se zástupci občanské společnosti včetně médií, politických organizací a náboženských komunit.[148]

Mám na mysli vyjádření prezidenta Miloše Zemana v rozhovoru pro *CNN Prima News* k otázce na problematiku sporu, který se vedl mezi lídry Evropské unie kvůli nedávno schválenému zákonu v Maďarsku. Tento zákon zakazuje mezi mladými lidmi do 18 let v Maďarsku šířit materiály s vyobrazením změny pohlaví (a homosexuality). Proti tomuto zákonu se staví většina z 27 členských států Evropské unie. „Dovedu pochopit homosexuály, lesbičky. Koho ale vůbec nechápu, tak jsou transgender lidé. Jestliže si necháte přeoperovat pohlaví, tak se dopouštíte trestného činu sebepoškozování. Tito lidé jsou mně opravdu bytostně odporní," vyjádřil se Zeman k transgender lidem. Podle člena spolku *Prague Pride* takové výroky velmi negativně ovlivňují psychické zdraví trans osob.

---

[148] *Zpráva o plnění Doporučení CM/Rec(2010)5 Výboru ministrů členským státům ohledně boje proti diskriminaci na základě sexuální orientace a genderové identity Českou republikou* [online]. Praha: Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu (PROUD), 2013, [cit. 11. 11. 2021]. Dostupné z: http://proud.cz/component/attachments/download/21.html

Prezident Zeman byl vyzván k veřejné omluvě mezi jinými i ředitelkou společnosti *Amnesty International ČR* Lindou Sokačovou. Přestože si Zemanových urážek všimli i v zahraničí, taková omluva nebyla učiněna.[149] Kromě velmi nevhodného vyjádření k trans menšině dochází v prohlášení pana prezidenta i k velkému omylu.

Zaprvé tvrzení, že sebepoškozování je trestný čin, není pravdivé. Každý má právo nakládat se svým tělem podle svých představ. Sebepoškozování se stává předmětem trestního řízení, až v případě, že k tomu dotyčného navádí nebo nutí další osoba. V případě, že dojde i k pokusu o sebevraždu, hrozí pachateli až tříletý nepodmíněný trest.[150]

6.2 Souvislost mezi transsexualitou a viktimností - transsexuálové jako oběti trestných činů

Toto téma úzce souvisí s předchozím tématem hate crime a transfobie. Právě kvůli nim se lidé s genderovým nesouladem stávají oběťmi jak v závažných trestných činech, tak i v běžném životě.

Podobně jako u statistiky trestných činů s předsudečnou motivací neexistuje ani dokument, který by se zabýval diskriminací trans osob v ČR. Z vyjádření přímo od komunity osob s genderovým nesouladem se potvrdilo, že se jedná o velmi zranitelnou menšinu. Transsexuálové se stávají často oběťmi jak hate crimes tak diskriminace v běžném životě. Se špatným přístupem mají zkušenosti jak ze zaměstnání, tak i od některých odborníků, například lékařů nebo sociálních pracovníků.[151]

Globální seznam obětí transfobie je vydáván každý rok ve stejný den 20. listopadu u příležitosti *Dne uctění památky obětí transfobie*. Od roku 1999 se

---

[149] Transgender lidé jsou mi bytostně odporní, prohlásil Zeman. *Novinky.cz* [online]. Praha: Borgis, 2021 [cit. 2021-11-30]. Dostupné z: https://www.novinky.cz/domaci/clanek/usporadal-bych-obrovskou-demonstraci-heterosexualu-rekl-zeman-v-reakci-na-duhove-pochody-40364594

[150] Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník §144 odst. 1

[151] *Zpráva o plnění Doporučení CM/Rec(2010)5 Výboru ministrů členským státům ohledně boje proti diskriminaci na základě sexuální orientace a genderové identity Českou republikou* [online]. Praha: Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu (PROUD), 2013, [cit. 11. 11. 2021]. Dostupné z: http://proud.cz/component/attachments/download/21.html

koná tento svátek, v angličtině známý jako *Transgender Day of Remembrance (TDoR)*, na uctění památky obětí s genderovým nesouladem. Co se týče aktuálního roku 2021, jsou čísla neúprosná, bylo totiž zavražděno 375 osob s genderovým nesouladem.

V České republice nebyl zjištěn žádný z těchto případů, ale v Evropě jsou známé případy například z Itálie, Francie nebo Německa. Poprvé se tento rok vyskytli případy i z Řecka, Malawi a Kazachstánu.

Výzkumný projekt *TGEU Transrespect versus Transphobia Worldwide (TvT)* vydává každoročně statistické údaje o úmrtích trans osob, pod názvem *Trans Murder Monitoring (TMM).*

Rok 2021 je nejsmrtelnějším rokem pro transgender osoby od doby, kdy studie začala shromažďovat údaje.

Mezi 1. říjnem 2020 a 30. zářím 2021 bylo zaregistrováno 375 vražd. To představuje 7% nárůst oproti roku 2020, který zaznamenal nárůst 6% oproti číslům z roku 2019. Data ukázala zajímavé statistické údaje, například, že:

- 96 % zavražděných na celém světě tvořily trans ženy nebo trans femininní osoby;
- 58 % zavražděných trans lidí, jejichž povolání je známo, byli pracovníci v sexuálním průmyslu;
- počet vražd trans lidí v USA se oproti loňskému roku zdvojnásobil a 89 % z těchto osob byli jiné než bílé barvy pleti;
- 43 % trans lidí zavražděných v Evropě byli migranti;
- 70 % všech registrovaných vražd se stalo ve Střední a Jižní Americe; 33 % v Brazílii;
- 36 % vražd se odehrálo na ulici a 24 % ve vlastním bydlišti;
- průměrný věk zavražděných je 30 let; nejmladšímu bylo 13 let a nejstaršímu 68 let.[152]

[152] TVT TMM update - Trans Day of Remembrance 2021: 375 trans and gender-diverse people reported murdered in the past year. *Transrespect versus Transphobia Worldwide* [online]. Berlin: Transgender Europe e.V. in Germany, 2021, 11 November 2021 [cit. 2021-11-21]. Dostupné z: https://transrespect.org/en/tmm-update-tdor-2021/

Nejnebezpečnější zemí na světě zůstává Brazílie, která nahlásila většinu vražd (125), následuje Mexiko (65) a Spojené státy (53). Autoři zprávy však upozorňují, že jejich údaje jsou neúplné a že je téměř nemožné určit celkový počet obětí. Údaje ukazují, že mezi 1. lednem 2008 a 30. zářím 2021 bylo zavražděno celkem 4 042 trans a genderově různorodých lidí.[153]

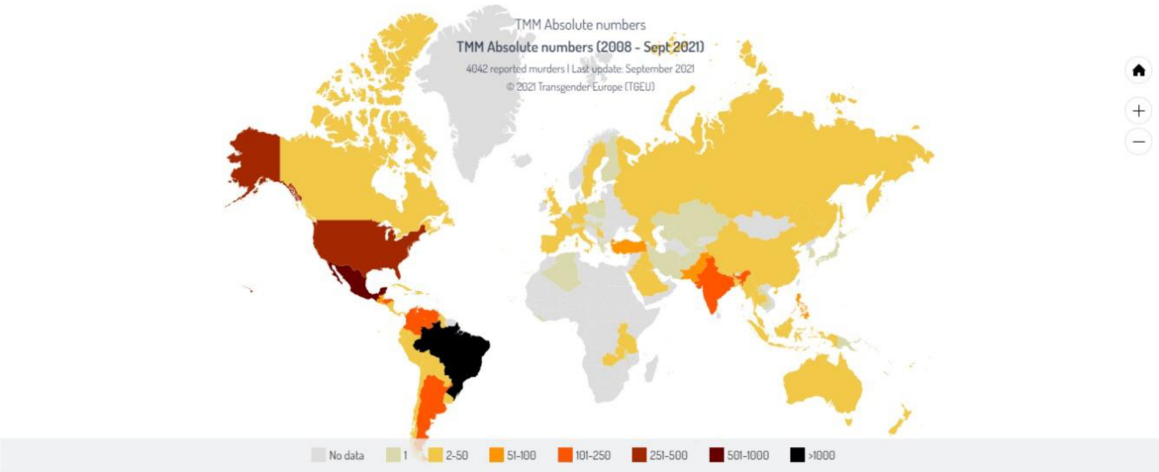

Obrázek 6.4 – Celosvětová mapa transgender obětí od roku 2008–září 2021[154]

[153] Tamtéž

[154] TMM Absolute numbers (2008 - Sept 2021). *Transrespect versus Transphobia Worldwide* [online]. Berlin: Transgender Europe, 2021 [cit. 2021-12-02]. Dostupné z: https://transrespect.org/en/map/trans-murder-monitoring/

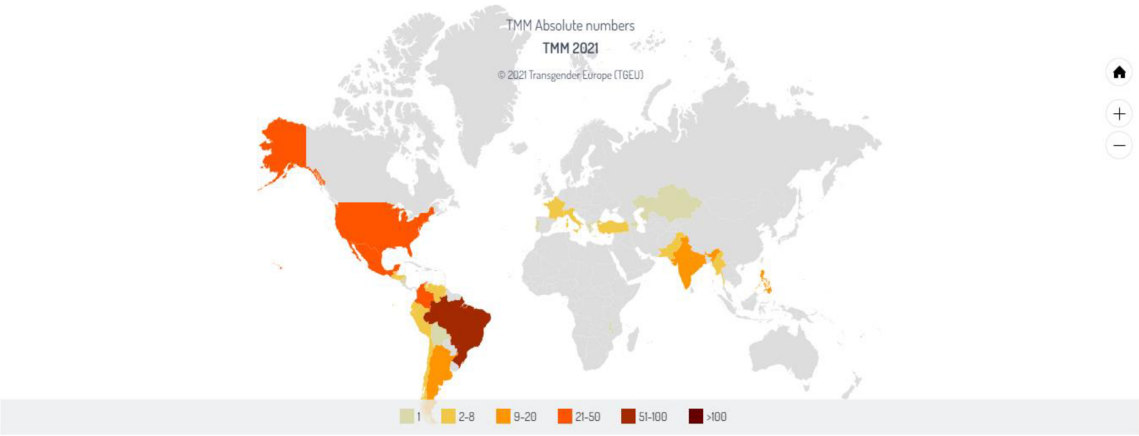

Obrázek 6.5 – Celosvětová mapa transgender obětí v roce 2021[155]

V USA bylo mezi rokem 2015 a 2020 identifikováno 140 trans žen, které byly zabity. Ve více než polovině případů policie identifikovala podezřelého. Ve většině případů se jednalo o někoho, kdo už přišel do kontaktu s obětí dříve a ne o náhodného cizince. Více než 75 % zavražděných trans žen bylo tmavé pleti. Podle kampaně pro lidská práva je u trans žen čtyřikrát vyšší pravděpodobnost zavraždění než u cis žen.[156] Organizace *Transparent* pořádá na památku těchto osob každoročně setkání 20. listopadu v několika městech po ČR.

Hlavními faktory z hlediska viktimizace jsou především visibilita a dostupnost potenciálních obětí, viditelnost těchto obětí se může projevovat třeba nápadným femininním chováním u mužů a maskulinního chování u žen, dostupné oběti mohou být na různých demonstracích za práva LGBT/ Transgender osob nebo na místech asociovaných touto komunitou. Deprese, strach, úzkost, ztráta důvěry, sebenenávist a sklony k sebevražednosti jsou následkem pro viktimizované LGBT/T osoby.[157]

---

[155] TMM 2021. *Transrespect versus Transphobia Worldwide* [online]. Berlin: Transgender Europe, 2021 [cit. 2021-12-02]. Dostupné z: https://transrespect.org/en/map/trans-murder-monitoring/?submap=tmm_2021

[156] 2021 is the deadliest year on record for transgender and nonbinary people. *The Washington Post* [online]. Washington, D.C.: Nash Holdings, 2021 [cit. 2021-12-05]. Dostupné z: https://www.washingtonpost.com/dc-md-va/2021/11/10/2021-transgender-violent-death/

[157] PETRUŽELKA, Benjamin, Václav WALACH a Klára KALIBOVÁ. Diskriminace a násilí motivované sexuální orientací nebo genderovou identitou: Online šetření mezi LGBT+ lidmi v Česku. *Česká kriminologie* [online]. Praha: Česká kriminologická společnost, 2021, **2020**(1) [cit. 2021-11-14]. ISSN 2464-6210. Dostupné z: https://ceskakriminologie.cz/cs/archiv/2020-

Studie, která byla zaměřená na to, jaké procento transgender osob, které někdy ve svém životě zažily diskriminaci, obtěžování nebo fyzické násilí ukázala 72% prevalenci. Další studie ukázala, že většina respondentů (91 %), kteří se stali obětmi diskriminace nebo obtěžování neoznámili svou zkušenost policii ani jiným aktérům. Mezi důvod, proč takové chování nereportovali, patřili odpovědi jako: oznámením diskriminace by se nic nezměnilo, nestálo to za to nebo nevěděli jak a na koho se obrátit. Často se u obětí vyskytuje přesvědčení, že by oznámení oběti nijak nepomohla a nedůvěra v policii. Ti, kteří toto chování oznámili, skutky většinou reportovali na policii, pedagogický personál školy a nevládní neziskové organizace. Bohužel pouze jedna čtvrtina oznamovatelů označila výsledek řešení problému za úspěšný. Nejpřínosnější z téhle studie je výzkum Pavlici et al. z roku 2019, protože se zaměřoval pouze na transgender respondenty a bylo jich 396.[158]

6.3 Začlenění transsexuálních osob do bezpečnostních složek

Transsexualita může být důvodem, který nedovolí potencionálním uchazečům sloužit v Armádě ČR. Důvodem je vyhláška Ministerstva zdravotnictví o zdravotní způsobilosti, která obsahuje diagnózu F 64.0. Porucha pohlavní identity je totiž řazena na seznam poruch a nemocí, které znemožňují či omezují způsobilost pro vojenskou službu. Pokud má být toto otevřené znevýhodnění a omezení trans osob zrušeno, je nutné vyhlášku změnit.

Příkladem z praxe je případ paní Jaroslavy Brokešové. Po tranzici MtF úspěšně absolvovala všechny psychické a zátěžové testy a prošla zdravotní prohlídkou. Její žádost, která byla řešena i ministrem obrany, však byla zamítnuta i přes následné odvolání. Celá kauza byla následně zmedializována, dotyčná se ovšem již soudní cestou nebránila.

Specifická právní úprava platí pro bezpečnostní sbory – konkrétně pro policii, hasiče, celní správu, Vězeňskou službu, Generální inspekci bezpečnostních sborů, Bezpečnostní informační službu a Úřad pro zahraniční styky a informace. Jedná se o zákon č. 361/2003, o služebním poměru příslušníků

1/diskriminace-a-nasili-motivovane-sexualni-orientaci-nebo-genderovou-identitou-online-setreni-mezi-lgbt-lidmi-v-cesku/Attachment

[158] Tamtéž

bezpečnostních sborů, ve znění pozdějších předpisů, který zakázal diskriminační jednání ve služebním poměru již v roce 2003. Právní úprava zákazu diskriminace byla sjednocena v roce 2009 antidiskriminačním zákonem č. 198/2009, o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací, ve znění pozdějších předpisů.[159]

Na základě analýzy, kterou Beňová napsala, Pracovní skupina pro otázky sexuálních menšin ministryně vlády pro lidská práva a národnostní menšiny doporučuje ministrovi obrany novelizovat zákon o zdravotní způsobilosti k vojenské činné službě (č. 103/2005 Sb., ve znění pozdějších předpisů) tak, aby neobsahoval diagnózu F 64.0 (poruchy pohlavní identity).[160]

Momentálně již vyhláška o zdravotní způsobilosti k výkonu vojenské činné služby č. 103/2005 Sb. není platná a k 4.11.2016 začala platit vyhláška o zdravotní způsobilosti k výkonu vojenské činné služby č. 357/2016 Sb. Nicméně diagnóza F 64.0 neboli porucha pohlavní identity nebyla vyjmuta a je stále i na novém a aktuálním seznamu nemocí, vad a stavů pro posuzování zdravotní způsobilosti k výkonu vojenské činné služby jako důvod k znemožnění nástupu do služby k VS ČR.[161]

6.4 Vězeňství

Nyní se zaměřím na problematiku z opačné strany, tedy kdy se trans osoba nestává obětí trestného činu, ale naopak pachatelem. Konkrétně již na fázi, kdy je daná osoba odsouzena k nepodmíněnému trestu odnětí svobody a je uvalena do vazby.

Spojením transsexualismu a vězeňství nás může napadnout hned několik otázek. Například jak jsou zajištěna práva trans osob, zda a případně jak ve vazbě strádají, zda v průběhu výkonu vazby mohou zahájit či pokračovat ve změně

---

[159] *Zpráva o plnění Doporučení CM/Rec(2010)5 Výboru ministrů členským státům ohledně boje proti diskriminaci na základě sexuální orientace a genderové identity Českou republikou* [online]. Praha: Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu (PROUD), 2013, [cit. 11. 11. 2021]. Dostupné z: http://proud.cz/component/attachments/download/21.html

[160] BEŇOVÁ, Kateřina. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*. Praha: Úřad vlády ČR, 2007. S. 57. ISBN 978-80-87041-33-8.

[161] Vyhláška č. 357/2016 Sb., o zdravotní způsobilosti k výkonu vojenské činné služby

pohlaví, jaká je reakce okolí, ať už ostatních vězňů či personálu a také, jestli je vězeňská služba připravená na to, si s touto neobvyklou situací poradit.

Genderový nesoulad a operace s ním související nejsou považovány ze strany Vězeňské služby České republiky jako akutní neodkladné zákroky v situaci ohrožující život, tudíž se takové zákroky zpravidla neprovádějí. Je tu možnost výjimky, pokud by ji soud v akutních případech po zvážení všech okolností a posouzení konkrétního případu schválil.

Z kapitoly o procesu změny pohlaví jasně vyplívá, že tranzice neprobíhá mávnutím kouzelného proutku, naopak se jedná o dlouhodobý proces, který není možný provádět v nestandardních životních situacích, jako je výkon odnětí svobody. Na rozdíl od operativních zákroků, které je možné provádět až po propuštění, hormonální léčba je možná i v průběhu výkonu vazby nebo trestu. Platí zde však podmínka, že obviněný nebo odsouzený byl již dříve hormonálně medikován. Také je možnost využít odbornou pomoc ve formě terapeutických sezení zaměřených na sebepřijetí.

Úřední změna pohlaví je v České republice stále podmíněna sterilizací, tudíž podle zákonů jsou tyto osoby zařazeny do vazby podle aktuálně úředně platného pohlaví. Může tedy nastat situace, kdy osoba díky hormonální terapii a chirurgickým zákrokům (například mastektomie u FtM) vypadá jako pohlaví, se kterým se identifikuje, ovšem kvůli nepodstoupení kastrace je zařazena mezi pohlaví opačné. Taková situace samozřejmě vzbuzuje pozornost, často nežádoucí a může docházet k násilí a urážkám vůči této osobě.[162]

Beňová ve své analýze nejen transgender menšiny v ČR mimo jiné doporučuje ministryni pro lidská práva a národnostní menšiny zřídit při Radě vlády ČR pro lidská práva stálý výbor pro otázky LGBT menšin, včetně pracovní skupiny pro trans lidi a vězeňství. Dále se obrací i na ministra spravedlnosti, aby spolupracoval na zlepšení situace transsexuálních osob ve vězení. Konkrétně doporučuje vypracovat právní a faktickou analýzu situace trans lidí, ať už se nacházejí v jakékoli fázi změny pohlaví, ve vazbě a výkonu trestu. Důraz klade

[162] JIRKU Milan. Transsexuálové v českých věznicích. *České vězeňství.* Praha, 2012, **2012**(1), 25-26., ISSN 1213-9297.

zejména na zajištění jejich osobní bezpečnosti, zjištění možností odpovídající léčby a v neposlední řadě na plné respektování jejich lidských práv.[163]

V doporučení Výboru ministrů Rady Evropy ze dne 31. března 2010 mimo jiné stojí, že by měla být přijata vhodná opatření k zajištění bezpečnosti a důstojnosti transgender osob ve vězení, aby nedocházelo k fyzickému napadení, znásilnění či k jinému z forem sexuálního násilí od ostatních vězňů nebo od zaměstnanců. Tato opatření musí respektovat a ochraňovat genderovou identitu trans osob.[164]

---

[163] BEŇOVÁ, Kateřina. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*. Praha: Úřad vlády ČR, 2007. S. 58-59. ISBN 978-80-87041-33-8.

[164] MAREŠ, Doc. JUDr. PhDr. Miroslav, PhD. *Problematika Hate Crime.: Zahraniční zkušenosti a možnost aplikace tohoto přístupu v ČR s důrazem na trestné činy z nenávisti proti cizincům* [online]. Brno, 2011 [cit. 2021-11-29]. Dostupné z: https://www.mvcr.cz/soubor/problematika-hate-crime.aspx

Závěr

Primárním cílem mé bakalářské práce bylo seznámit čtenáře s problematikou transsexuality a s tím, čím si osoby podstupující změnu pohlaví procházejí. Z něho se odvíjí i cíl sekundární, a to zaměřit se konkrétněji na informace přínosné pro bezpečnostní složky a tím zlepšit kvalitu života jedinců procházejících tranzicí, kteří s některou z bezpečnostních složek přijdou do kontaktu. Cílem bylo i upozornit na důležitost věnovat pozornost tomuto tématu. Cíle bakalářské práce jsem splnil a informace porovnal z více zdrojů.

Práce mimo jiné naráží na fakt, jak velký dopad na životy trans komunity může mít současná právní úprava. Právě tato úprava velmi úzce souvisí s bezpečnostními sbory, protože se podle ní musí řídit. Dopady mohou být zásadní, a to nejen v případě povinných sterilizací, které patří mezi závažnější operace s rizikem zdravotních komplikací. Právní úprava je neúprosná a nemyslí na všechny možné případy, kvůli kterým se trans osoby dostávají do nepříjemných a nedůstojných situací. Alarmující jsou i statistiky trans obětí, zavražděných po celém světě. Čísla trans obětí na území České republiky z důvodu nenávisti proti transsexuálním jedincům nejsou známá, protože statistiky trestných činů z nenávisti nejsou v naší zemi evidovány.

Z práce je evidentní, že aktuální právní úprava společně se situací v bezpečnostním a společenském sektoru pro trans identity nejsou v mnoha případech vždy ideálně vyřešena. Zvážení změny právní úpravy například podle doporučení Evropské komise a věnování větší pozornosti této problematice by bylo pro osoby, které cítí nesoulad se svým biologickým pohlavím, velkým přínosem. Mimo jiné by mohla být kladným následkem i větší otevřenost a pochopení společnosti vůči této komunitě, a tudíž i usnadnění běžného života osobám s genderovým nesouladem v naší zemi. Nadějí pro změnu a zlepšení je například přijetí návrhu novely zákona, který by rušil povinnou sterilizaci pro úřední změnu pohlaví.

Nejpřínosnějším zdrojem pro mě byli knihy od doktorky Hany Fifkové, která mě zároveň i provedla celou tranzicí a několikrát jsme se v rámci sezení potkali osobně. Ve starších zdrojích byla vidět neaktuálnost a zastaralý pohled na věc

a proto bych je nedoporučil jako hlavní zdroj, ale spíše jako okrajový. Z důvodu aktuálnějších informací jsem využil i několik elektronických zdrojů.

Přestože jsem si tranzicí prošel a plno informací jsem měl tedy prožitých z první ruky, bylo pro mě napsání této práce přínosné. Při studiu odborné literatury jsem se dostal k informacím, které bych bez této příležitosti nezískal. Zpětně jsem velmi rád, že jsem se nezalekl původního strachu z osobní vazby na toto téma a na popud svého vedoucího bakalářskou práci napsal.

Vzhledem ke stanovenému rozsahu bakalářské práce jsem nemohl zajít do všech podrobností, které s problematikou transsexuality souvisejí. Snažil jsem se tedy nastínit téma alespoň v základních rysech z různých úhlů. Každopádně jsem vděčný za příležitost mít prvenství ve věnování se problematice transsexuality na Policejní akademii. Myslím, že je zde stále dostatek prostoru, se v rámci trans tématiky zaměřit například na konkrétní oblast a s pomocí některé z výzkumných psychologických metod (například dotazník) získat potřebné údaje.

Mohlo by se jednat o vhodný podklad pro nepřímé pokračování této bakalářské práce v diplomové práci. Budu rád, když dostanu takovou příležitost, abych mohl dále podpořit větší povědomí populace a pokusit se tak zlepšit situaci trans osob v České republice a naší společnosti celkově.

Své následovníky v psaní o transsexualitě bych upozornil na nedostatek provedených výzkumů, protože se odborníci začali věnovat tomuto tématu až v nedávné době a například vliv dlouhodobého užívání hormonů nemohl být detailněji prozkoumán. Aktuálně je vše otázkou budoucnosti.

Seznam použitých zkratek

ČR	Česká republika
VS ČR	Vězeňská služba České republiky
FtM	female to male
MtF	male to female
ČLS JEP	Česká lékařská společnost Jana Evangelisty Purkyně
MKN	Mezinárodní klasifikace nemocí
HRT	Hormone replacement therapy (Hormonální substituční terapie)

Seznam literatury a informačních zdrojů

Publikace:

1) BEŇOVÁ, Kateřina. *Analýza situace lesbické, gay, bisexuální a transgender menšiny v ČR*. Praha: Úřad vlády ČR, 2007. ISBN 978-80-87041-33-8.
2) DANICS, Štefan, Josef DUBSKÝ a Lukáš URBAN. *Základy sociologie a politologie. 4. upravené a rozšířené vydání*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2019. ISBN 978-80-7380-751-1.
3) FAFEJTA, Martin. *Sexualita a sexuální identita: sociální povaha přirozenosti*. Praha: Portál, 2016. s. 11. ISBN 978-80-262-1030-6.
4) FAFEJTA, Martin. *Úvod do sociologie pohlaví a sexuality*. Ve Věrovanech: Jan Piszkiewicz, 2004. ISBN 80-86768-06-6.
5) FEINBERG, Leslie. *Pohlavní štvanci: [od Johanky z Arku až po současnost]*. Praha: G plus G, 2000. Zde a nyní (G plus G). ISBN 80-86103-32-3.
6) FIFKOVÁ, Hana et al. *Transsexualita: diagnostika a léčba*. Praha: Grada, 2002. S. 43. ISBN 80-247-0333-5.
7) FIFKOVÁ, Hana et al. *Transsexualita a jiné poruchy pohlavní identity*. Vyd. 2. Praha: Grada, 2008. ISBN 978-80-247-1696-1.
8) HALL, C. S., LINDZEY, G. Úvod od teorií osobnosti. Bratislava: SPN, 2002.
9) SPENCEROVÁ, Tereza. *Jsem tranďák!*. Praha: G plus G, 2003. s. 15-16. ISBN 80-86103-64-1.
10) WEISS, Petr. *Sexuologie*. Praha: Grada, 2010. ISBN 978-80-247-2492-8.

Časopisy a noviny:

11) JIRKU Milan. Transsexuálové v českých věznicích. *České vězeňství.* Praha, 2012, **2012**(1), 25-26., ISSN 1213-9297

Elektronické zdroje:

12) 2021 is the deadliest year on record for transgender and nonbinary people. *The Washington Post* [online]. Washington, D.C.: Nash Holdings, 2021 [cit. 2021-12-05]. Dostupné z: https://www.washingtonpost.com/dc-md-va/2021/11/10/2021-transgender-violent-death/

13) A Small Victory for Transgender Rights in Hungary. *Human rights watch* [online]. New York: Seven Stories Press, 2021, March 16, 2021 [cit. 2021-12-07]. Dostupné z: https://www.hrw.org/news/2021/03/16/small-victory-transgender-rights-hungary
14) Androcur. *Státní ústav pro kontrolu léčiv* [online]. Praha, 2022 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: https://www.sukl.cz/modules/medication/detail.php?code=0224641&tab=prices
15) Cis a trans lidé. To už tady nikdo není nomální?. LUI [online]. Praha: Diversity media, 2021, 02. 10. 2020 [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: https://www.lui.cz/lide-zivot/16617-cis-a-trans-lide-to-uz-tady-nikdo-neni-normalni?fbclid=IwAR2LxhNMxkpsMasQiKy84hoVD643dWa4xJ40yjedF13cEncus8d2Xlruwo4
16) *Cross-Dressing, Feminism, and the Greek Demi-God. The eclectic light company [online]. 2022 [cit. 2022-03-13]. Dostupné z: https://eclecticlight.co/2017/04/03/cross-dressing-feminism-and-the-greek-demi-god/*
17) Češky od Nového roku nemusí přechylovat. *Toman & Partneři | Advokátní kancelář Praha* [online]. Praha, 2022, 23.11.2021 [cit. 2022-03-10]. Dostupné z: https://iustitia.cz/blog/clanky/cesky-od-noveho-roku-nemusi-prechylovat.html
18) ČR zavádí trestný čin hanobení životního stylu třídy i podněcování nenávisti k homo, trans a asexuálům. *Česká justice* [online]. Praha: Media Network, 2022, 11.04.2016 [cit. 2022-03-06]. Dostupné z: https://www.ceska-justice.cz/2016/04/cr-zavadi-trestny-cin-hanobeni-zivotniho-stylu-tridy-i-podnecovani-nenavisti-k-homo-trans-a-asexualum/
19) Edgar Gregersen. *The New York Times* [online]. New York: The New York Times Company a Arthur Gregg Sulzberger, 2022 [cit. 2022-02-26]. Dostupné z: https://www.legacy.com/us/obituaries/nytimes/name/edgar-gregersen-obituary?id=14208236
20) Estrofem. *Státní ústav pro kontrolu léčiv* [online]. Praha, 2022 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z:

https://www.sukl.cz/modules/medication/detail.php?code=0096491&tab=prices

21) FEDORKO, Boglarka, Anwar OGRM a Sanjar KURMANOV. Impact assessment: COVID-19 and trans people in Europe and Central Asia. *TGEU* [online]. 2021 [cit. 2021-12-11]. Dostupné z: https://tgeu.org/wp-content/uploads/2021/01/impact-assessment-covid19-and-trans-people-in-europe-and-central-asia.pdf
22) Hate crime laws. *MAP (Movement Advancement Project)* [online]. 2022 [cit. 2022-03-06]. Dostupné z: https://www.lgbtmap.org/equality-maps/hate_crime_laws
23) Hormonální terapie – trans ženy a trans femininní osoby. *Transparent* [online]. Praha, 2022 [cit. 2022-03-08]. Dostupné z: https://jsmetransparent.cz/hrt-fem/
24) Jon K. Meyer vs. transgender people. *Transgender Map* [online]. Deep Stealth Productions, 2022 [cit. 2022-02-25]. Dostupné z: https://www.transgendermap.com/politics/psychiatry/jon-k-meyer
25) Maďarský zákon zakazující zobrazování homosexuality mladším 18 let vešel v platnost. *Irozhlas* [online]. Praha: Český rozhlas, 2021, 7. července 2021 [cit. 2021-12-07]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-svet/madarsko-homosexualita-zakaz-evropska-unie-nesouhlas_2107071059_voj
26) MAREŠ, Doc. JUDr. PhDr. Miroslav, PhD. *Problematika Hate Crime.: Zahraniční zkušenosti a možnost aplikace tohoto přístupu v ČR s důrazem na trestné činy z nenávisti proti cizincům* [online]. Brno, 2011 [cit. 2021-11-29]. Dostupné z: https://www.mvcr.cz/soubor/problematika-hate-crime.aspx
27) Máte slovo s M. Jílkovou. 500. díl, *Identita*. TV, ČT1, 23. září 2021, 21.40. Dostupné také z: https://www.ceskatelevize.cz/porady/10175540660-mate-slovo-s-m-jilkovou/221411030520025/
28) Návrat do minulosti. V Maďarsku zakázali trans lidem změnu identity. *Seznam Zprávy* [online]. Praha: Seznam.cz, 2021, 20. 5. 2020 [cit. 2021-12-07]. Dostupné z: https://www.seznamzpravy.cz/clanek/navrat-do-minulosti-v-madarsku-zakazali-trans-lidem-zmenu-identity-106723

29) Nebido. *Státní ústav pro kontrolu léčiv* [online]. Praha, 2022 [cit. 2022-03-06]. Dostupné z: https://www.sukl.cz/modules/medication/detail.php?kod=0019373

30) Obavy a přání trans lidí v ČR. *Transparent* [online]. Praha, 2022 [cit. 2022-03-09]. Dostupné z: https://jsmetransparent.cz/obavy-a-prani-trans-lidi-v-cr/

31) Olympiáda má nová pravidla pro účast trans a intersex sportovců. Je to konec měření testosteronu a nedůstojných vyšetření. *LUI* [online]. Praha: Diversity media, 2021, 30. 11. 2021 [cit. 2021-12-07]. Dostupné z: https://www.lui.cz/lide-zivot/17727-olympiada-ma-nova-pravidla-pro-ucast-trans-a-intersex-sportovcu-je-to-konec-mereni-testosteronu-a-nedustojnych-vysetreni

32) PÁLOVÁ, Anna. Data o LGBT+ lidech státu chybí. Sčítání lidu promarnilo příležitost, tvrdí odborník. *Aktuálně.cz* [online]. 2021, 12.5.2021 [cit. 2021-12-05]. Dostupné z: https://zpravy.aktualne.cz/domaci/data-o-lgbt-lidech-statu-chybi-scitani-lidu-promarnilo-prile/r~6414685eac2211eb89ccac1f6b220ee8/

33) PETRUŽELKA, Benjamin, Václav WALACH a Klára KALIBOVÁ. Diskriminace a násilí motivované sexuální orientací nebo genderovou identitou: Online šetření mezi LGBT+ lidmi v Česku. *Česká kriminologie* [online]. Praha: Česká kriminologická společnost, 2021, **2020**(1) [cit. 2021-11-14]. ISSN 2464-6210. Dostupné z: https://ceskakriminologie.cz/cs/archiv/2020-1/diskriminace-a-nasili-motivovane-sexualni-orientaci-nebo-genderovou-identitou-online-setreni-mezi-lgbt-lidmi-v-cesku/Attachment

34) Prodloužení doporučujícího stanoviska Odborné komise pro provádění změny pohlaví transsexuálních pacientů. *Ministerstvo zdravotnictví České republiky* [online]. Praha, 2021 [cit. 2021-12-03]. Dostupné z: https://www.mzcr.cz/prodlouzeni-doporucujiciho-stanoviska-odborne-komise-pro-provadeni-zmeny-pohlavi-transsexualnich-pacientu/?fbclid=IwAR0gqEkdyYxKXqxLrFRx2b6XaLYp6zYcwXl_C3Jair63S702osHhOoD_M2Q

35) Sustanon. *Státní ústav pro kontrolu léčiv* [online]. Praha, 2022 [cit. 2022-03-06]. Dostupné z: https://www.sukl.cz/modules/medication/detail.php?kod=0186652
36) Testavan. Státní ústav pro kontrolu léčiv [online]. Praha: SÚKL, 2022 [cit. 2022-03-03]. Dostupné z: https://www.sukl.cz/modules/medication/detail.php?code=0220949&tab=prices
37) The ECONOMIST. *Are identity politics dangerous?* [vzdělávací video]. In: Youtube.com [online]. [cit. 2022-03-05]. Dostupné z: https://www.youtube.com/watch?v=CI-27JjJk-I.
38) TMM 2021. *Transrespect versus Transphobia Worldwide* [online]. Berlin: Transgender Europe, 2021 [cit. 2021-12-02]. Dostupné z: https://transrespect.org/en/map/trans-murder-monitoring/?submap=tmm_2021
39) TMM Absolute numbers (2008 - Sept 2021). *Transrespect versus Transphobia Worldwide* [online]. Berlin: Transgender Europe, 2021 [cit. 2021-12-02]. Dostupné z: https://transrespect.org/en/map/trans-murder-monitoring/
40) Trans žena: Stát při sčítání promarnil šanci zjistit, kolik nás tu je. *IDNES.cz* [online]. Praha: MAFRA, 2021, 2. 4. 2021 [cit. 2021-12-07]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/onadnes/vztahy/trans-zena-transgender-scitani-lidu-statistika-lenka-kralova-rozstrel.A210331_103235_ona-vztahy_mase
41) Transgender lidé jsou mi bytostně odporní, prohlásil Zeman. *Novinky.cz* [online]. Praha: Borgis, 2021 [cit. 2021-11-30]. Dostupné z: https://www.novinky.cz/domaci/clanek/usporadal-bych-obrovskou-demonstraci-heterosexualu-rekl-zeman-v-reakci-na-duhove-pochody-40364594
42) TRANSHISTORIE: 1. epizoda. Trans Prehistorie. *Institut Úzkosti* [podcast]. Praha, 2021, 1. 11. 2021 [cit. 2021-12-11]. Dostupné z: http://institutuzkosti.cz/events/transistorie-1-epizoda-trans-prehistorie?src=cz

43) Transparent CZ. [Trans* slovníček: Cis, Cisgender …] In: *Facebook*[online]. 05.03.2022 v 20:35 [vid. 2020-11-23]. Dostupné z: https://www.facebook.com/transparentCZ/posts/2527501774211966/

44) Transsexualita zmizí z kategorie duševních poruch, rozhodla Světová zdravotnická organizace. *Irozhlas* [online]. Praha: Český rozhlas, 2021, 20. června 2018 [cit. 2021-11-13]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zivotni-styl/zdravi/transsexualita-svetova-zdravotnicka-organizace-transgender_1806202028_dp

45) TVT TMM update - Trans Day of Remembrance 2021: 375 trans and gender-diverse people reported murdered in the past year. *Transrespect versus Transphobia Worldwide* [online]. Berlin: Transgender Europe e.V. in Germany, 2021, 11 November 2021 [cit. 2021-11-21]. Dostupné z: https://transrespect.org/en/tmm-update-tdor-2021/

46) Voldánová: Ve sčítání pište biologické pohlaví. Hlaste se klidně i k Jediům. *IDNES.cz* [online]. Praha: MAFRA, 2021, 27.3.2021 [cit. 2021-12-05]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/scitani-lidu-jolana-voldanova-pohlavi-jediove-nabozenstvi.A210326_152702_domaci_vov

47) WHO takes transgenderism out of mental illness category. *The Guardian* [online]. England, Wales: Guardian News & Media Limited, 2021 [cit. 2021-11-14]. Dostupné z: https://www.theguardian.com/society/2018/jun/20/who-takes-transgenderism-out-of-mental-illness-category

48) *Zpráva o plnění Doporučení CM/Rec(2010)5 Výboru ministrů členským státům ohledně boje proti diskriminaci na základě sexuální orientace a genderové identity Českou republikou* [online]. Praha: Platforma pro rovnoprávnost, uznání a diverzitu (PROUD), 2013, [cit. 11. 11. 2021]. Dostupné z: http://proud.cz/component/attachments/download/21.html

Právní předpisy, mezinárodní smlouvy:

49) Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník §29

50) Zákon č. 373/2011 Sb., o specifických zdravotních službách §21 odst. 2

51) Zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník §144 odst. 1

52) Vyhláška č. 357/2016 Sb., o zdravotní způsobilosti k výkonu vojenské činné služby

Ostatní zdroje:

53) Osobní sezení s MUDr. Hanou Fifkovou a Prof. PhDr. Petr Weiss, Ph.D., DSc.

Seznam použitých obrázků

Obrázek 6.1 - Mapa států USA podle uzákoněných trestných činů z nenávisti .. 55
Obrázek 6.2 – Vysvětlivky k Obrázku 1 55
Obrázek 6.3 – Mapa států USA podle uzákoněných trestných činů z nenávisti z roku 2008 56
Obrázek 6.4 – Celosvětová mapa transgender obětí od roku 2008–září 2021 .. 61
Obrázek 6.5 – Celosvětová mapa transgender obětí v roce 2021 62

Seznam tabulek

Tabulka 1 – Poruchy sexuální preference podle MKN 10**Chyba! Záložka není definována.**